

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ: ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ, ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: студент 2 курсу 13-283 Мз групи
Спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
Освітньо-професійної програми
«Правоохоронна діяльність»

Бухтояров Сергій Вікторович

Керівник: к.ю.н., доцент Циганок С.В.

Рецензент: д.ю.н., професор Стратонов В.М.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Загальноправова характеристика стосовно забезпечення прав і свобод дитини	10
1.1. Поняття та зміст правового статусу дитини.....	10
1.2. Механізм забезпечення прав і свобод дитини.....	18
РОЗДІЛ 2. Правовий статус Національної поліції України та структурних органів як суб'єктів, що забезпечують права і свободи дитини	26
2.1. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини.....	26
2.2. Повноваження служб та підрозділів як структурних органів Національної поліції України, що забезпечують права і свободи дитини.....	33
2.3. Забезпечення прав і свобод дитини Національною поліцією України за допомогою форм і методів.....	45
РОЗДІЛ 3. Шляхи удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини	56
3.1. Міжнародний досвід функціонування поліції у справах дітей та можливості його запровадження на національному рівні.....	56
3.2. Напрями удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як визначальний критерій ефективної реалізації ювенальної політики щодо забезпечення прав і свобод дитини: проблемні аспекти.....	67
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні в сучасному світі провідні країни, базуючись загальногуманістичними принципами, все більше звертають увагу на проблему проявів насильства. Одним із таких проявів є насильство над дітьми, у зв'язку з цим, існуюча на сьогоднішній день правова проблема захисту дітей від насильства прив'язується до однієї із ключових задач України як держави, а саме – захищати права людини загалом та права дітей, зокрема, тому що від цього, в тому числі, залежить подальше майбутнє нашої країни.

Враховуючи те, що в Україні приблизно п'яту частину населення складають діти, відтак, проблема забезпечення їх прав і свобод є досить актуальним питанням, оскільки багато з таких дітей живуть на межі бідності та страждають від насильства. Неналежний рівень забезпечення прав і свобод дитини обумовлено рядом факторів, зокрема: функції органів і установ з прав дитини є розпорошеними; велика кількість аспектів їх діяльності по сей день не регламентується на законодавчому рівні; механізми, які застосовуються в процесі реалізації тих чи інших рішень є неефективними тощо. Наведене дає можливість стверджувати, що забезпечення прав і свобод дитини, а також здійснення за цією сферою відповідних заходів превенції – це задачі, яким притаманна суспільно-політична значущість. Вирішення цих задач є прерогативою системи органів держави, одним із яких є Національна поліція України.

Тож, не менш актуальною задачею є розгляд правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини. Зазначимо, що у 2016 за структурою поліції замість підрозділів кримінальної міліції по справам дітей було сформовано сектори та відділи ювенальної превенції, тим самим, вже у 2017 році відділ ювенальної превенції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України було реорганізовано в єдине Управління

ювенальної превенції, що свідчить про створення повноцінної служби ювенальної превенції, діючої в умовах сьогодення. Проте, реалізувати деякі з задач, що покладаються на службу ювенальної превенції дещо проблематично через недієві або відсутні нормативні документи, що регулюють питання організації її діяльності; невизначеність прав та обов'язків працівників; багато повноважень даної служби та інших підрозділів поліції за цієї сферою дублюються; відсутні зрозумілі інструкції щодо організації діяльності служби ювенальної превенції під час вирішення задач, що на неї покладаються.

Не дивлячись на те, що Національна поліція України функціонує вже понад п'ять років, належного механізму в частині реалізації покладених на нього суб'єкта та його структурних підрозділів повноважень у сфері забезпечення прав і свобод дитини досі немає, що потребує додаткової уваги в процесі здійснення дослідження цього питання.

Теоретичним підґрунтям дослідження слугують напрацювання вчених різних галузей права, серед яких: В.Б. Авер'янов, А.В. Блага, О.В. Батраченко, В.І. Брижик, А.М. Берлач, Н.І. Бортник, А.С. Волощук, К.В. Волинка, Б.Г. Головкін, В.Л. Грохольський, О.Є. Журавель, Д.П. Калаянов, І.П. Катеринчук, О.М. Коропатова, О.Г. Кочемировська, Л.М. Крижна, І.В. Личенко, Д.І. Лук'янець, О.О. Лазоренко, Н.В. Лесько, О.В. Максименко, І.Л. Михайлова, Н.М. Онищенко, Р.М. Опацький, С.Г. Поволоцька, Ж.М. Пустовіт, І.В. Швець, О.А. Шульц, М.І. Ясеновська та інші.

Проте, теоретичні напрацювання в своїй переважній більшості спрямовуються на питаннях щодо забезпечення прав і свобод людини, а от комплексних досліджень щодо правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, наразі не проводились, існують лише фрагментарні висвітлення цієї проблематики. Окреслене свідчить про актуальність теми

кваліфікаційної роботи та її значимість, в тому числі, говорить про необхідність здійснити ґрунтовний аналіз цього питання, щоб з'ясувати правовий статус даного суб'єкта та віднайти можливі напрями його удосконалення в розглядуваній сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційна робота ґрунтується на положеннях Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року № 1629-IV, Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015, Указу Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» від 8 листопада 2019 року № 837, Указу Президента України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 21 листопада 2002 року № 228-IV.

Кваліфікаційна робота виконана згідно напрямів наукових досліджень кафедри публічного та міжнародного права і правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету на тему: «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у соціально-економічній, адміністративно-політичній сферах та правоохоронній діяльності» (номер державної реєстрації 0117U001733). Тему кваліфікаційної роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (наказ від 30.10.2020 № 1059-Д).

Мета та завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у тому, щоб на основі теоретичних напрацювань та чинного законодавства з'ясувати правовий статус Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, а також виокремити можливі проблемні аспекти та виробити дієві рекомендації і пропозиції в частині удосконалення його статусу, враховуючи міжнародний досвід.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- визначити поняття та розглянути зміст правового статусу дитини;
- з'ясувати механізм забезпечення прав і свобод дитини;
- встановити адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини;
- проаналізувати повноваження служб та підрозділів як структурних органів Національної поліції України, що забезпечують права і свободи дитини ;
- з'ясувати, яким чином відбувається забезпечення прав і свобод дитини Національною поліцією України за допомогою форм і методів;
- узагальнити міжнародний досвід функціонування поліції у справах дітей та окреслити можливості його запровадження на національному рівні;
- виокремити напрями удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як визначальний критерій ефективної реалізації ювенальної політики щодо забезпечення прав і свобод дитини, враховуючи проблемні аспекти.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають за сферою забезпечення прав і свобод дитини Національною поліцією України.

Предмет дослідження – правовий статус Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувався комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Діалектичний метод сприяв розглянути розвиток понятійного апарату та правового статусу дитини, а також дозволив з'ясувати загальні засади забезпечення прав і свобод дитини; формально-юридичний метод надав змогу з'ясувати правовий статус Національної поліції України та його

структурних підрозділів в розглядуваному питанні; порівняльно-правовий метод використовувався з метою дослідження міжнародного досвіду зазначеної сфери та з можливістю виокремити позитивні напрацювання до вітчизняного простору; системний метод сприяв виявленню проблемних аспектів в процесі усього дослідження; завдяки методу моделювання та прогнозування було сформульовано можливі напрями удосконалення правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини; також в процесі дослідження застосовувалися методи аналізу та синтезу, які сприяли проаналізувати позиції вчених та виділити деякі особливості правових категорій розглядуваного питання.

Наукова новизна одержаних результатів. Кваліфікаційна робота є комплексним дослідженням, в процесі якого було здійснено спробу з'ясувати правовий статус Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, враховуючи адміністративний аспект. У межах дослідження одержано наступні результати, які мають наукову новизну, а саме:

– з'ясовано, що під механізмом адміністративно-правового забезпечення прав і свобод дитини Національної поліції України можна вважати структурно взаємопов'язаний комплекс засобів правового та організаційного характеру, які застосовують підрозділи та служби Національної поліції України під час реалізації встановлених за ними повноважень в межах зазначеної сфери, спрямування яких – регулювати правові відносини, об'єктом яких є права, свободи та інтереси дитини;

– здійснено аналіз вітчизняного законодавства, відомчих нормативно-правових актів на предмет закріплення основних елементів адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини;

– встановлено науково-теоретичні підходи щодо осмислення задач, функцій, принципів, форм та методів діяльності Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини;

– виявлено, що з-поміж Національної поліції України як центрального суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, до його складу входять ще відповідні служби та підрозділи, які наділяються спеціально визначеною компетенцією в розглядуваній сфері, або для яких забезпечувати права і свободи дитини – це частина їх повноважень;

– обґрунтовано пропозиції в частині удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, враховуючи міжнародний досвід діяльності поліції та інших спеціалізованих органів і установ з прав дитини;

– визначено ключові напрями удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, які відмічаються певними проблемними аспектами, виявлення яких сприяло формулюванню конкретних пропозицій та рекомендацій щодо покращення основних моментів в окресленій сфері.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й викладені в роботі висновки та пропозиції становлять теоретичний та практичний інтерес і можуть бути використані в різних галузях діяльності, а саме:

– у правотворчій – для удосконалення деяких положень спеціалізованого Закону України «Про Національну поліцію України» та інших нормативно-правових актів відомчого рівня;

– у правозастосовній – під час вирішення проблем та недоліків, які виникають в процесі діяльності структурних органів Національної поліції України в частині забезпечення прав і свобод дитини;

– у навчально–методичній – під час організації освітнього процесу в процесі викладання дисципліни «Адміністративне право» та інших суміжних галузей права, а також під час підготовки підрозділів підручників, навчальних і методичних посібників, монографій, тез доповідей тощо.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні висновки, сформульовані в роботі, обговорювалися на засіданнях кафедри публічного та міжнародного права і правоохоронної діяльності.

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки кваліфікаційної роботи знайшли відображення в наступній публікації:

– Бухтояров С.В. Напрями удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як визначальний критерій ефективної реалізації ювенальної політики щодо забезпечення прав і свобод дитини. *Магістерські студії. Альманах*. Вип. 20. Херсон. ХДУ, 2020.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Повний обсяг роботи становить 91 сторінка: основний текст – 82 сторінки, обсяг, що займає список використаних джерел і літератури (75 найменувань) – 9 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СТОСОВНО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ

1.1. Поняття та зміст правового статусу дитини

Розпочинаючи дослідження, в першу чергу зазначимо, що перед тим, як деталізовано розглядати правовий статус Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, необхідно з'ясувати, що собою становить категорія «дитини», а також ґрунтовніше окреслити змістовне наповнення її правового статусу.

Історія питання щодо дітей говорить про те, що до початку ХХ ст. уряди переважної більшості країн не приділяли належної уваги до проблем дитини, а поняття прав дитини як юридичної категорії можна вважати надбанням світової спільноти, яке набуло свого бурхливого становлення близько 50 років тому.

На сьогоднішній день діти – це п'ята частина населення нашої країни і поняття «дитина» є загальноживаною категорією, яка розповсюджена за правничою термінологією. Однак, адміністративно-правова наука досі немає конкретизованої відповіді на питання: «Хто така дитина?», оскільки за різними нормативними актами дана дефініція має різноманітне змістовне наповнення [1, с. 253].

У контексті наведеного, слід вказати, що за Конституцією України [2] чіткого поняття «дитини» не передбачено, хоча це слово вживається за деякими статтями. В свою чергу, за багатьма юридичними словниками та енциклопедіями такого поняття або ж взагалі не існує, або ж воно підкріплено близькими за значеннями, зокрема: «діти», «неповнолітні», «малолітні» тощо. Наприклад, в одному із словників наводиться таке: «діти – це особлива соціально-демографічна група

населення, яка має не лише визначені законом вікові межі, а й свої специфічні потреби, інтереси, права» [3, с. 71].

На наш погляд, одним із орієнтирів в цьому питанні можуть послугувати міжнародні документи. Так, в Конвенції «Про права дитини» від 20 листопада 1989 року зазначається, що «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше» [4] (ст. 1). У п. Е ст. 1 Конвенції «Про мінімальні норми соціального забезпечення» від 28 червня 1952 року вказується, що під терміном дитина слід розуміти «дитину, яка не досягла віку закінчення шкільної освіти або не досягла 15-річного віку» [5]. Останнім документом представлено «Рекомендацію щодо допомог по інвалідності, по старості та в зв'язку з втратою годувальника» від 29 червня 1967 року, за якою вказано, що під дитиною можна розуміти: «дитину, молодшу віку закінчення обов'язкової шкільної освіти або молодшу 15 років, причому враховуючи більш високий вік; за установлених умов, дитину, молодшу встановленого віку, але старшу зазначеного в абзаці, яка проходить курси учнівства або продовжує своє навчання, або хворіє хронічною хворобою, або є інвалідом, що не дозволяє їй займатися будь-якою діяльністю, яка дає прибуток» [6] (п. 1 глави I).

Отже, виходячи з положень наведених міжнародних документів, можна прослідкувати певну особливість, яка полягає у тому, що межа дитинства може варіюватись від 15 до 18 років.

Натомість, звертаючи увагу на вітчизняне законодавство та виділяючи Закон України «Про охорону дитинства», вбачається за можливе вказати на наступне визначення: «дитина – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше» [7]. Бачимо, що надане поняття є дуже близьким до того, яке наводиться в Конвенції прав дитини. В цілому, на нашу думку, зазначене поняття є дещо

неправильним з юридичної точки зору, тому що його можна осмислювати так: якщо у дитини є хоча б якісь права повнолітньої особи, то в такому разі вона вже не може вважатися дитиною.

Не менш важливим питанням є вік дитинства. Міжнародним правом визначається, що дитиною вважається особа з моменту народження, однак, за деякими національними правовими системами згідно до ембріональної концепції дитиною розуміють людську істоту з того моменту, як її зачали. Вважаємо, що окреслений підхід є дискусійним, хоча б тому, що дитина, яка є ненародженою, апріорі не може реалізовувати свої права ані самостійно, ані за допомогою законних представників. Єдина галузь, де подібного роду підхід є виправданим – це цивільне законодавство. У Цивільному кодексі України вказується, що «право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті» [8] (ст. 1261 вказаного Закону).

Тож, якщо говорити безпосередньо за верхню межу віку дитинства, то як нами було встановлено, вона становить переважно 18 років, коли настає повна цивільна дієздатність. Тобто, такий вік можна вважати у вигляді стандарту, згідно з яким державами необхідно прагнути надавати спеціальний захист якомога більшій віковій групі. Однак, якби там не було, але за більшістю міжнародних документів, 15 років є віком, до настання якого дитина знаходиться під спеціальним захистом міжнародного права, тим самим визнається, що вона є дитиною при будь-яких умовах.

Враховуючи наведене вище, можливо виокремити ознаки дитини, якими загальноприйнято вважати наступні: 1) є живою людською істотою віком від народження до моменту, як припиняється неповноліття; 2) їй притаманні ідентичні людині та громадянину права і свободи (переважна більшість); 3) виступає як учасник суспільних відносин в рамках свого правового статусу тощо [9, с. 92].

Отже, пропонуємо сформулювати власне розуміння щодо поняття «дитина». Під дитиною слід розуміти людську істоту віком від народження до моменту, коли припиняється неповноліття, якій потребується особливий захист та піклування і яка володіє переважною більшістю прав і свобод людини і громадянина (окрім повної цивільної дієздатності).

Продовжуючи, зазначимо, що невід'ємною складовою дитини є її правовий статус. Як правило, правовий статус характеризують похідним від правового статусу людини. Однак, єдності в осмисленні того, що слід вважати правовим статусом людини, на сьогодні в правовій доктрині також не існує. Наприклад О.Ф. Скакун правовий статус особи визначає як «систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, відповідальності, відповідно до якої індивід як суб'єкт права координує свою поведінку у суспільстві» [10, с. 409]. З позиції В.О. Котюка: «правовий статус особи – це сукупність закріплених у законодавстві її юридичних прав, свобод і обов'язків, що складають соціально допустимі та необхідні потенційні можливості мати суб'єктивні права і обов'язки та реалізувати їх у системі суспільних відносин» [11, с. 100].

Наведені позиції дають змогу під правовим статусом дитини розуміти юридично закріплене положення дитини, яким враховуються її особливості як суб'єкта правовідносин та проявляються через комплекс прав, свобод, інтересів, обов'язків та відповідальності. Пропонуємо приділити увагу саме правам, свободам та інтересам дитини, які, на нашу думку, є найбільш цікавими для розгляду.

Говорячи про права дитини, то тут доцільно зазначити, що вони є аналогічні тим, які притаманні правовому статусу людини, а саме: а) загальний є рівним для усіх без виключення дітей статус, що передбачається як міжнародним правом, так і вітчизняним законодавством; б) спеціальний розповсюджується на дітей, які

відокремлюються по деяким юридично значущим критеріям (громадянство, рід занять, тощо); в) індивідуальний характеризується персоніфікованими (природними) чи набутими здібностями (особливостями) дитини (стать, вік, стан здоров'я і т.д), а також правами і обов'язками.

Слід відмітити досить цікаву думку О.М. Кудрявцевої, якою вказується, що «права і свободи дитини відіграють ключову роль у системі конституційних прав і свобод людини, оскільки саме вони формують конституційно-правовий статус людини та її правосвідомість на майбутнє, сприяють утвердженню поваги до прав людини як універсальної цінності» [12, с. 7-8].

У контексті наведеної думки, зазначимо, оскільки немає єдності розуміння прав людини, то, відтак, подібна єдність відсутня і у площині прав дитини. Спеціалізованим вченим виданням права дитини розуміють як «систему прав і свобод, що характеризують правовий статус дитини, з урахуванням особливостей її розвитку, від народження до повноліття» [13, с. 356]. На думку О.Ф. Скакун: «права дитини – це можливості (свободи) дитини, необхідні для її існування, виховання та розвитку» [10, с. 565]. Н.М. Опольська вважає, що «права дитини – це можливості задоволення потреб та інтересів дитини, реалізація яких є необхідною умовою для її нормального життя та гармонійного розвитку, і які здійснюються самою дитиною або за допомогою інших осіб» [14, с. 16]. Досить цікава, на нашу думку, дефініція цього поняття пропонується Т.Г. Корж-Ікаєвою, якою вони визначаються як «закріплені і гарантовані Конституцією України можливості поведінки та розвитку неповнолітнього з урахуванням його індивідуальних потреб та соціальних інтересів суспільства відповідно до чинного національного законодавства та міжнародного права» [15, с. 9].

Для того, щоб розкрити сутність прав дитини, важливою, на наш погляд, є думка про те, що «їх призначення полягає у створенні

соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для життєвої самореалізації, інтелектуального, морального, фізичного розвитку дітей, реалізації їх творчого потенціалу» [16, с. 60].

Узагальнюючи наведене, можна сказати, що права дитини є комплексною системою можливостей соціального, економічного, культурного та іншого спрямування, які обумовлюються особливостями розвитку та її потребами, що гарантовані державою та іншими суб'єктами права, а також відмічаються особливим режимом та механізмом забезпечення.

Іншим складовим елементом правового статусу дитини є її свободи. Юридичний сенс свободи осмислюється як повноваження фізичних осіб, реалізація яких відбувається через здійснення державного регулювання за певною сферою, тобто, як змога вибору особою тієї чи іншої моделі поведінки.

Отже, під свободами дитини можна вважати закріплені за законодавством та які гарантуються державою – суб'єктивні можливості дитини на самовизначення; на реалізацію свого життя; на обрання згідно до своїх інтересів та потреб належного розвитку, залежно від суспільно-значимої поведінки. Слід також вказати, що свободи дитини є ваговою категорією під час здійснення правоохоронної (поліцейської) діяльності за сферою прав дитини, тому що державою мають чітко окреслюватися допустимі рамки втручання будь-якого органу (який наділяється владними повноваженнями) у приватне життя.

З метою продовження, виділяючи інтереси дитини, необхідно вказати, що в загальному сенсі інтерес розуміють вибіркоким відношенням до можливих способів та норм задоволення потреб, що залежить від того, які у суб'єкта світоглядні переконання, ціннісні орієнтири, умови соціального та культурного розвитку тощо [17, с. 47].

В даному контексті, не можемо не погодитися із міркуванням про те, що «правовий аспект інтересу проявляється у правотворчій,

правозастосовній та правозахисній діяльності та забезпечує встановлення нових, зміну чи припинення існуючих правовідносин, відновлення порушених прав, а також вжиття превентивних заходів щодо запобігання порушенням у подальшому» [18, с. 56]. Вважаємо за правильне також прив'язати контекст ювеналістики в частині доктринального тлумачення інтересів дитини, який поглиблено вивчала Л.Ю. Голишева та дійшла наступного висновку: «законні інтереси дитини – це узяті під охорону держави потреби особистості дитини. Найбільш суттєве значення для розкриття змісту поняття інтересів дитини мають такі їх ознаки: 1) основою інтересу є певний мотив (потреба) індивіда; 2) формування інтересів дитини можливе тільки в процесі її соціалізації; 3) інтереси дитини мають загальносуспільне значення; 4) вони повинні відображатися у законодавстві» [19, с. 157].

Підтримуємо цю позицію, вказавши на те, що суть окресленого поняття відмічається можливістю дитини використовувати певні соціальні блага, які виражаються у правомочностях діяти певним чином (вимагати певну поведінку від зобов'язуючої сторони), а також звертатися за захистом до органів, які є компетентними в цьому напрямі [20, с. 108].

Враховавши викладене, під інтересами дитини можна розуміти потенційні мотиви та можливості реалізації нею потреб, які є об'єктивно обумовлені, визнані соціумом та закріплені за законодавством, якими враховується індивідуальність дитини та усе, що пов'язується з її розвитком і соціалізацією.

Насамкінець зазначимо, що за Конвенцією про права дитини передбачено вимоги, за рахунок яких мають забезпечуватися інтереси дитини, зокрема: виживання; розвиток; захист, а також забезпечення активної участі у життєдіяльності суспільства. За національним же законодавством поняття «інтереси дитини» не передбачено, проте за деякими нормативними документами можна зустріти «законні інтереси

дитини». Наприклад, найбільш повно інститут інтересів дитини закріплюється за статтями Сімейного кодексу України [21]. Серед іншого, поняття «інтереси дитини» можна зустріти в положеннях Концепції Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року», схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України (далі – Кабмін) від 5 квітня 2017 року № 230-р [22], але нормативного його визначення за цим документом, на жаль, не встановлено.

На наш погляд, одним із дуже важливих кроків для законодавця має бути закріплення на законодавчому рівні таких понять як «права дитини», «свободи дитини», «інтереси дитини» з прив'язкою до правового статусу Національної поліції України (далі – НП України) як суб'єкта, що забезпечує прав і свободи дитини.

Як підсумок, необхідно зазначити про те, що поняття «дитина» є загальноживаною категорією, яка розповсюджена за правничою термінологією. Однак, адміністративно-правова наука досі немає конкретизованої відповіді на питання: «Хто така дитина»? оскільки за різними нормативними актами дана дефініція має різноманітне змістовне наповнення. В контексті наведеного було здійснено відповідний аналіз та сформульовано власне розуміння щодо поняття «дитина», під якою слід розуміти людську істоту віком від народження до моменту, коли припиняється неповноліття (18 років), якій потребується особливий захист та піклування і яка володіє переважною більшістю прав і свобод людини і громадянина (окрім повної цивільної дієздатності).

З'ясовано, що під правовим статусом дитини можна розуміти юридично закріплене положення дитини, яким враховуються її особливості як суб'єкта правовідносин та проявляються через комплекс прав, свобод, інтересів, обов'язків та відповідальності (деталізовано

було звернено увагу на права, свободи та інтереси, які були найбільш цікавими для розгляду).

1.2. Механізм забезпечення прав і свобод дитини

Розглянувши правовий статус дитини, не потрібно забувати про те, що права і свободи дитини становлять конкретне поняття із чітко встановленим змістовним наповненням, а відтак, саме їх забезпечення потребує від держави відповідних кроків стосовно того, щоб їх визнавати, гарантувати, охороняти та захищати. Наведене спонукає нас звернути увагу та дослідити в цьому підрозділі «механізм забезпечення» цього питання, адже він характеризується наявністю функціонуючих соціально-правових інститутів, в результаті реалізації яких втілюються права і свободи людини (дитини) за конкретними правовими відносинами.

Перш за все, зробимо акцент на позицію О.В. Домбровської, якою висвітлюється поняття забезпечення конституційного права людини на життя як «діяльність з метою створення оптимальних умов для повного і безперешкодного користування таким соціальним благом, як життя, яка полягає у здійсненні активних дій і в обов'язку утримуватися від дій, що можуть негативно вплинути на реалізацію зазначеного права (динамічний аспект), а також як сам результат цієї діяльності (статичний аспект)» [23, с. 12].

Наведене поняття дає можливість прив'язати його до забезпечення прав дитини та зазначити, що до статистичних його елементів можна відносити: 1) норми законодавства, якими передбачено права дитини; 2) соціальні інституції, якими вони реалізуються; 3) результати втілення приписів нормативного характеру за правовими відносинами, а до динамічних – 1) діяльність суб'єктів стосовно формування умов, за

допомогою яких дитина може реалізувати свої права; 2) зв'язки між двома окресленими рівнями.

Отже, під забезпеченням прав і свобод дитини доцільно розуміти здійснюваний державою за рахунок комплексу правових норм та засобів – процес і стан, за яким упорядковуються суспільні відносини стосовно юридичного закріплення, реалізації, охорони, захисту, а також відновлення прав і свобод дитини.

Зазначимо, що задача забезпечувати права і свободи дитини – це прерогатива системи органів державної влади, реалізація якої відбувається, в першу чергу через здійснення державою ювенальної політики. Що стосується визначення ювенальної політики, то тут вдалою є позиція Р.М. Опацького, який визначає її як «частину внутрішньої політики держави, особливий вид соціальної діяльності, врегульованої нормами міжнародного та національного права, спрямованої на ефективне забезпечення прав, свобод та інтересів дитини» [24, с. 38]. Враховуючи наведене поняття та додаючи від себе, вважаємо, що мета ювенальної політики в нашій країні є різнобічною, а саме: 1) забезпечувати права і свободи дітей, зміцнювати гарантії їх реалізації та відновлення у випадку їх порушень; 2) не допускати дискримінацію; 3) сприяти розвитку дітей за допомогою заходів фізичного, інтелектуального, психічного, духовного та морального характеру тощо.

Осмислення змісту поняття забезпечення прав і свобод дитини наводить нас до констатації, що процес їх забезпечення може реалізовуватися через діяльнісний аспект у діях суб'єктів, що є уповноваженими стосовно того, щоб: 1) сприяти реалізовувати права і свободи дитини (шляхом реалізації системи гарантій задля їх здійснення; 2) охороняти права і свободи дитини (через здійснення відповідних заходів, аби попереджати їх порушення; 3) захищати права і свободи дитини (за допомогою відновлення порушених прав, шляхом

притягнення винних осіб до відповідальності). За структурним аспектом, процес забезпечення прав і свобод дитини відбувається через інституційний, нормативний, організаційний та ресурсний рівні, які можна узагальнити та виокремити в єдиний комплекс – підсистему системи забезпечення прав і свобод дитини. Охарактеризуємо ґрунтовніше наведені рівні саме структурного аспекту, адже він є ключовим.

У контексті наведеного, слід деталізувати увагу, що до цієї підсистеми відноситься різноманітна кількість суб'єктів, а їх правовий статус встановлюється приналежністю до різних гілок влади і залежить від масштабу діяльності, функціонального призначення, змістовного наповнення повноважень, тощо. Тож, спробуємо структурно їх узагальнити та виокремити суб'єктів щодо забезпечення прав і свобод дитини за наступними критеріями:

1) суб'єкти, яким притаманний спеціальний статус та спеціальна компетенція, для яких забезпечення прав і свобод дитини – це основоположний зміст діяльності (Уповноважений Президента України з прав дитини; служби у справах дітей, сім'ї та молоді; центри соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді тощо);

2) суб'єкти, компетенція яких не закінчується задачами в частині забезпечення та захисту прав і свобод дитини, однак, вони є частиною їх функціонального призначення (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Міністерство освіти і науки України; НП України; органи опіки і піклування тощо);

3) суб'єкти, яким притаманна загальна компетенція та у яких відсутні спеціальні повноваження в частині забезпечення та захисту прав і свобод дитини, проте вони сприяють йому (Президент України; Кабінет міністрів України; Міністерство соціальної політики України; управління і відділи охорони здоров'я; управління і відділи соціального захисту тощо) [25, с. 161-162].

До окремої категорії суб'єктів варто відносити органи держави, які в процесі виконання своїх функцій застосовують юридичні засоби. На наш погляд, до даної категорії слід відносити наступних: 1) НП України; 2) суди; 3) прокуратура; 4) комісії з питань захисту прав дитини; 5) органи опіки і піклування. Таку систему суб'єктів за юридичною літературою прийнято йменувати як ювенальна юстиція [25, с. 163].

Виходячи з напрацювань юридичної літератури, ювенальну юстицію осмислюють через традиційний вузький та розширений підхід. Відповідно до вузького підходу, ювенальною юстицією охоплюються судові органи, якими здійснюється правосуддя стосовно дітей, вирішуються задачі в частині судового захисту прав і законних інтересів дітей, а також відбувається судовий розгляд справ щодо скоєних дітьми правопорушень [26, с. 20]. За розширеним підходом ювенальну юстицію розглядають як системи інститутів суспільного характеру, діяльність яких націлена на те, щоб захищати права дитини, здійснювати правовий і соціальний вплив на дитину (її оточення), використовуючи, при цьому, можливості державних структур (ті, що перелічені вище), з ціллю – запобігати вчиненню дітьми протиправних діянь, а також здійснювати соціальну реабілітацію неповнолітніх осіб, які є правопорушниками [27, с. 82]. Окремим та цікавим поглядом щодо розуміння ювенальної юстиції є те, що вона може бути представлена як система державних, муніципальних та громадських судових, правоохоронних та правозахисних органів, установ і організацій, які, беручи за основу ювенальне право та за рахунок методик соціального та психолого-педагогічного спрямування здійснюють правосуддя стосовно дітей, а також проводять профілактику та попередження правопорушень дітей, захищаючи їх права, свободи та інтереси, в тому числі, провадять їх ресоціалізацію (тих, хто перебуває в тяжкій життєвій ситуації) [28, с. 46].

З метою продовження та переходячи безпосередньо до «нормативної підсистеми забезпечення» слід вказати, що нею охоплюється увесь комплекс нормативно-правових актів, за рахунок яких відбувається такий процес. До нормативної підсистеми в частині забезпечення прав і свобод дитини в Україні (як і за будь-якою іншою сферою) відносяться: 1) норми міжнародного права (статути, конвенції, міжнародні документи, тощо); 2) законодавча база України (Конституція України та закони); 3) підзаконні нормативні акти (Укази Президента України, Постанови, Розпорядження Кабміну, тощо). Зазначимо, що в процесі подальшого дослідження, ключові документи будуть висвітлюватися детально.

Відмітимо, що протягом останнього часу нашою державою активізувались зусилля за напрямом уніфікації вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів розглядуваної нами сфери. Прикладом слугує прийнятий у 2016 році Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми» [29], відповідно до якого було внесено зміни до дев'яти законів, суть яких в тому, щоб: 1) удосконалити механізми соціального захисту дитини, враховуючи аспект місця її проживання; 2) покращувати матеріальну та гуманітарну підтримку сімей з дітьми, у яких тяжкі життєві обставини або ж які є постраждалими внаслідок збройних конфліктів; 3) спростувати процедуру щодо усиновлення певних категорій дітей; 4) удосконалити процедуру в частині стягнення аліментів.

Організаційну підсистему забезпечення прав і свобод дитини, як правило, складають механізми та процеси управління, націлені на те, щоб здійснювати їх належне забезпечення. Таке забезпечення здійснюється за допомогою відповідних органів та установ під час здійснення управлінської та розпорядчої діяльності.

Ресурсним забезпеченням прав і свобод дитини охоплюється їх матеріальне, технічне, фінансове, кадрове та інше забезпечення, мається на увазі, засоби матеріального та організаційного змісту, за рахунок яких відбувається даний процес, аби досягти сприятливого результату в цьому напрямі.

Отже, розглянувши структурний аспект щодо забезпечення прав і свобод дитини, можна констатувати, що сталий зв'язок всіх складових в процесі їх функціонування зумовлює реалізацію правового механізму забезпечення прав і свобод дитини, якому необхідно приділити окремої уваги.

За адміністративно-правовою наукою правовий механізм розглядуваного нами питання традиційно досліджують через його сутнісні риси, а саме: 1) він є одним із видів соціального механізму; 2) цим механізмом відбувається втілення практичного аспекту управління щодо забезпечення прав і свобод дитини; 3) цим механізмом охоплюються динамічні взаємозв'язки між основоположними умовами та засобами, за рахунок яких відбувається таке забезпечення та їх взаємодія [30, с. 42].

Вченою спільнотою не наводиться єдиного поняття механізму забезпечення прав і свобод дитини, а відтак, на нашу думку, найбільш прийнятною є позиція В.В. Радзієвської, яка вважає, що «механізм забезпечення прав і свобод людини – це налагоджена система правових інструментів та засобів, створених і закріплених державою для реального визначення та здійснення прав і свобод, регулювання процесів у зазначеній сфері через відповідні органи» [31, с. 151].

Враховуючи наведене визначення, можна сформулювати власне трактування механізму забезпечення прав і свобод дитини, під яким слід розуміти систему взаємодіючих складових, які формують дієві юридичні можливості для кожної дитини, яка може прямо чи опосередковано здійснювати та реалізовувати власні права, свободи та інтереси.

Результатом функціонування цього механізму є правовий режим, за допомогою якого відбувається захист дитини.

Насамкінець, зауважимо, так як ключовим суб'єктом, який в межах нашого дослідження забезпечує права і свободи дитини є НП України, а тому, досліджуючи механізм забезпечення прав і свобод дитини за цим суб'єктом, необхідно вказати на наступні аспекти, враховуючи адміністративне спрямування: 1) значна частина особового складу НП України здійснює в більшій мірі адміністративні функції; 2) повноваження підрозділів і служб НП України за сферою забезпечення прав і свобод дитини закріплюються і забезпечується в переважній більшості за рахунок норм адміністративного права; 3) адміністративне спрямування діяльності НП України в частині забезпечення прав і свобод дитини має прояв через нормативно закріплені обов'язки стосовно їх охорони та захисту, попередження і припинення правопорушень.

Враховуючи наведене, під адміністративно-правовим забезпеченням прав і свобод дитини НП України можна вважати здійснюваний її підрозділами та службами за рахунок спеціального механізму та в рамках встановленої компетенції вплив на суспільні відносини з ціллю – захищати, охороняти та відновлювати права і свободи дитини, а також проводити профілактику, аби припинити їх порушення. В свою чергу, під механізмом адміністративно-правового забезпечення прав і свобод дитини НП України можна вважати структурно взаємопов'язаний комплекс засобів правового та організаційного характеру, які застосовують підрозділи та служби НП України під час реалізації встановлених за ними повноважень в межах зазначеної сфери, спрямування яких – регулювати правові відносини, об'єктом яких є права, свободи та інтереси дитини.

Отже, репрезентовані вище моменти слугують підґрунтям для подальшого аналізу правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини в наступному підрозділі.

Таким чином, під забезпеченням прав і свобод дитини доцільно розуміти здійснюваний державою за рахунок комплексу правових норм та засобів – процес і стан, за яким упорядковуються суспільні відносини стосовно юридичного закріплення, реалізації, охорони, захисту, а також відновлення прав і свобод дитини. Змістом забезпечення прав і свобод дитини є структурний аспект, який має такі складові рівні як інституційний, нормативний, організаційний та ресурсний, сталий зв'язок яких в процесі їх функціонування зумовлює реалізацію правового механізму забезпечення прав і свобод дитини, під яким слід розуміти систему взаємодіючих складових, які формують дієві юридичні можливості для кожної дитини, яка може прямо чи опосередковано здійснювати та реалізовувати власні права, свободи та інтереси. Результатом функціонування цього механізму є правовий режим, за допомогою якого відбувається захист дитини.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА СТРУКТУРНИХ ОРГАНІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПРАВА І СВОБОДИ ДИТИНИ

2.1. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини

Здійснивши розгляд теоретичних аспектів щодо дитини загалом та її забезпечення в частині прав і свобод, зокрема, вважаємо за необхідне перейти до основного розгляду дослідження. Одним із суб'єктів, який забезпечує права і свободи дитини, як вже було встановлено є НП України – центральний орган виконавчої влади, призначення якого служити суспільству, забезпечуючи його охорону, протидіяти злочинності, а також підтримувати публічну безпеку і порядок.

Після прийняття спеціалізованого Закону України «Про Національну поліцію України» [32] в 2015 році, а також доповнюючих його підзаконних нормативно-правових актів, фактично було сформовано його правовий статус як органу, що наділяється відповідними повноваженнями за сферою забезпечення прав і свобод дитини.

В першу чергу, звернемо увагу на характерні особливості цього суб'єкта в межах розглядуваної нами сфери, а саме: 1) НП України наділяється широким колом адміністративних повноважень, що обумовлено специфічністю мети її діяльності та задачами; 2) в процесі виконання своїх задач шляхи реалізації встановленої компетенції, служби та підрозділи НП України вступають у адміністративні правові відносини з іншими суб'єктами; 3) організація діяльності служб та підрозділів НП України в окресленій сфері відбувається за рахунок норм адміністративного права; 4) адміністративні норми комплексно

здійснюють регламентацію цільового, організаційного та компетенційного аспектів діяльності НП України. Наведене в сукупності визначає адміністративно-правовий статус НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини.

У контексті наведеного, під адміністративно-правовим статусом НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини можна вважати законодавчо врегульовану систему цільових, організаційних та компетенційних елементів, які встановлюють її правове положення в адміністративних правових відносинах, що мають місце під час її діяльності за окресленою сферою. На нашу думку, основними елементами адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини слід вважати такі: 1) мета, принципи її діяльності; 2) права, обов'язки та відповідальність посадових осіб НП України. Більш детально розглянемо наведені групи елементів.

1. Розглядаючи адміністративно-правовий статус НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, необхідно з'ясувати нормативне закріплення мети та принципів її діяльності.

Мета діяльності НП України в розглядуваній нами сфері обумовлена результатом, який бажає досягнути держава, надаючи НП України відповідні функції та повноваження і на досягнення якого націлена її діяльність. Окрім цього, мета такої діяльності встановлюється місцем і роллю НП України за системою державних органів, що наділяються повноваженнями за сферою забезпечення прав і свобод дитини, а також яка конкретизується цілями діяльності [33, с. 67].

Виходячи з положень Закону України «Про Національну поліцію» [32], під метою НП України в розглядуваній сфері можна вважати: 1) протидіяти злочинній діяльності; 2) підтримувати публічну безпеку; 3) надавати у рамках, встановлених законом послуг особам (дітям).

Зазначимо, що мета діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини найбільш повно висвітлюється через зовнішні та внутрішні функції. Вважаємо за потрібне в даному підрозділі навести тільки їх перелік, оскільки в процесі аналізу подальших підрозділів деякі з них будуть ґрунтовно розкриватися. Так, до зовнішніх функцій, на наш погляд, слід відносити такі:

- 1) соціально-сервісна;
- 2) превентивно-профілактична;
- 3) адміністративна;
- 4) кримінально-процесуальна;
- 5) оперативно-розшукова;
- 6) дозвільна;
- 7) охоронна;
- 8) функція міжнародного співробітництва.

В свою чергу, до внутрішніх функцій підпадають наступні:

- 1) матеріально-технічна;
- 2) функція інформаційного забезпечення;
- 3) науково-методична;
- 4) кадрова;
- 5) внутрішньо-організаційна;
- 6) контрольна;
- 7) функція соціально-правового захисту співробітників.

Переходячи до принципів діяльності НП України в зазначеній сфері, слід вказати, що вони закріплюються окрім спеціалізованого Закону також в Законі України «Про національну безпеку» [34] та багатьох інших нормативних актах.

Вважаємо, що правова природа поліцейської діяльності (через закріплені принципи) в повній мірі розкривається К.С. Бельським, який осмислював їх як «основні усталені положення, що покликані забезпечувати стабільність та ефективність функціонування адміністративного (поліцейського) апарату» [35, с. 40].

З урахуванням наведеного міркування, під принципами діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини можна вважати чітко встановлені, науково обґрунтовані, пов'язані між собою імперативні правила, за допомогою яких здійснюється впорядкована діяльність НП України, її служб та підрозділів.

Загальними принципами, які встановлені спеціалізованим Законом України «Про Національну поліцію» є: «верховенство права;

дотримання прав і свобод людини; законність; відкритість та прозорість; політична нейтральність; взаємодія з населенням на засадах партнерства; безперервність» [32] (ст.ст. 6-12 вказаного Закону).

На нашу думку, значним недоліком спеціалізованого Закону є те, що в його положеннях відсутні конкретні принципи, які б чітко відображали забезпечення прав і свобод дитини. Між тим, цього не вбачається і в іншому нормативному акті – «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України», затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) від 19 грудня 2017 року № 1044 [36] (про яку мова буде йти в процесі подальшого дослідження). Отож, законодавцю не завадило б розширити принципи діяльності НП України за сферою забезпечення права і свобод дитини.

2. Акцентуючи увагу на таких елементах як права, обов'язки та відповідальність, слід вказати на їх особливість, яка полягає у тому, що вони, зазвичай, кореспондуються не з НП України як суб'єктом, а з її посадовими особами, тобто, вважаються невід'ємними складовими їх адміністративно-правового статусу.

Говорячи безпосередньо про права НП України, можна прослідкувати, що за спеціалізованим Законом вони закріплюються за загальним контекстом (у єдиному блоці), тобто, права НП України як суб'єкта та поліцейських в цілому – не розрізняються.

Аналіз законодавства на предмет закріплення прав НП України свідчить, що у Законі «Про Національну поліцію» [32] права закріплюються у загальному контексті, єдиним блоком, тобто, права НП України як суб'єкта владних повноважень та права поліцейських не розрізняються. У зв'язку з цим, пропонуємо виокремити «Положення про Національну поліцію», затверджене Постановою Кабміну від 28 жовтня 2015 року № 877, яким наводиться дещо розширений перелік прав НП України. «Національна поліція для виконання покладених на

неї завдань має право: залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій для розгляду питань, що належать до компетенції Національної поліції; одержувати в установленому законодавством порядку документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань; користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами» [37] (п. 6 Положення).

На наш погляд, наведені права по своєму характеру є суб'єктивними правами посадових осіб поліції, а не такими, які можна відносити конкретно до НП України. Окрім цього, дані права встановлюють правосуб'єктність НП України тільки у взаємовідносинах з іншими органами (посадовими особами) і тільки за обмеженим колом питань, що свідчить про неповноцінне розкриття сутності повноважень НП України.

Отже, констатуємо, що за чинним законодавством права НП України (посадових осіб) належно не регламентуються. Враховуючи те, що загалом права НП України обумовлюються її задачами та реалізуються за допомогою компетенції її посадових осіб, виконуючи покладені на них повноваження, відмітимо, що змістовне наповнення діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини відмічається законодавчо встановленою мірою поведінки посадових осіб НП України. У зв'язку з наведеним, вважаємо, що конкретними правами НП України (посадових осіб) у зазначеній сфері мають бути наступні критерії: 1) залежно від посади, яку займає посадова особа: права керівного підрозділу; права рядового підрозділу; універсальні права; 2) залежно від сфери, за якою здійснюється діяльність: права щодо забезпечення публічної безпеки і порядку; права,

за якими застосовуються поліцейські заходи; права за сферою превенції тощо; 3) залежно від змістовного наповнення повноважень, реалізація яких відбувається на основі: права за галуззю превенції правопорушень; права за галуззю реалізації засобів, що передбачаються адміністративним законодавством; права за галуззю процесуального спрямування.

Звертаючи увагу на обов'язки НП України (посадових осіб), слід зазначити, що ними є встановлені законом вид і міра належної та потрібної поведінки, аби вирішувати його задачі та функції. Безсумнівним та ключовим обов'язком НП України є служіння інтересам українського народу. Логічним продовженням наведеного є закріплені обов'язки (в розглядуваній сфері) НП України за ст. 18 спеціалізованого Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до якої «поліцейський зобов'язаний: поважати і не порушувати прав і свобод людини; надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я; зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків» [32].

Зазначені вище обов'язки цілком відносяться до сфери розглядуваної нами сфери. Більш предметно зміст обов'язків буде висвітлено за наступним підрозділом дослідження.

Останнім структурним елементом є інститут юридичної відповідальності, значення якого – реалізувати стосовно винного передбачених санкцією правової норми, якою визначається вид і міра державно-правового примусу та осудності. Тобто, відповідальність завжди є персоніфікованою [38, с. 466].

На цій підставі, можна вказати, що відповідальність посадової особи НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини –

це обов'язок зазнати для себе встановлених законом несприятливих наслідків відповідного виду і міри за порушення норм закону в процесі виконання покладених на нього задач та функцій.

Підстави та види юридичної відповідальності визначені спеціалізованим Законом наступними формулюваннями: «у разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом. Держава відповідно до закону відшкодовує шкоду, завдану фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю органу або підрозділу поліції, поліцейським під час здійснення ними своїх повноважень» [32] (ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію»). Тож, у правових відносинах щодо притягнення до юридичної відповідальності співробітники поліції виступають в переважній більшості у ролі спеціального суб'єкта, в тому числі за сферою забезпечення прав і свобод дитини.

Наостанок слід зазначити, що поверхнево розглянуте нами змістовне наповнення адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини свідчить про охарактеризовані структурні елементи як такі, що мають вагоме призначення, оскільки вони є незамінними в процесі виконання поставлених перед НП України задач в розглядуваній нами сфері.

Не будемо заперечувати, що процес структурного та функціонального формування даної сфери з прив'язкою до НП України по сей день продовжується, а відтак, оптимізація адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, на наш погляд, в подальшому майбутньому повинна

передбачати таке: 1) запровадження чітко встановлених задач і функцій НП України, її служб і підрозділів в розглядуваній сфері; 2) реалізацію алгоритмів дій кожного структурного органу стосовно виконання задач, які перед ними ставляться в розглядуваній сфері; 3) визначення конкретної компетенції за кожною посадовою особою в питаннях, що стосуються забезпечення прав і свобод дитини; 4) реалізацію чітко встановлених адміністративних процедур, за якими поліцейські будуть виконувати свої права і обов'язки в розглядуваній сфері.

На підставі вищевикладеного, слід зазначити про те, що під адміністративно-правовим статусом НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини можна вважати законодавчо врегульовану систему цільових, організаційних та компетенційних елементів, які встановлюють її правове положення в адміністративних правових відносинах, що мають місце під час її діяльності за окресленою сферою.

З'ясовано, що основними елементами адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини слід вважати такі: 1) мета, принципи її діяльності; 2) права, обов'язки та відповідальність посадових осіб НП України. Наведені елементи тільки частково відображаються за статтями чинних нормативних актів.

2.2. Повноваження служб та підрозділів як структурних органів Національної поліції України, що забезпечують права і свободи дитини

Задачі в частині забезпечення прав і свобод дитини в цілому покладаються на НП України, однак, за її структурою передбачено ще відповідні служби та підрозділи, які наділяються спеціально визначеною компетенцією в розглядуваній сфері, або для яких забезпечувати права і свободи дитини – це частина їх повноважень. Виходячи з наведеного,

існує необхідність у цьому підрозділі виокремити структурні органи НП України та розглянути їх повноваження в частині забезпечення прав і свобод дитини.

Вважається, що серед органів в розглядуваній сфері є наступні: Управління ювенальної превенції (далі – ЮП) Департаменту превентивної діяльності НП України, відділи (сектори) ювенальної превенції за відокремленими (територіальними) підрозділами НП України; поліція превентивної діяльності; дільничні офіцери поліції, патрульна поліція. Розглянемо їх більш змістовно.

1. Управління ювенальної превенції (далі – ЮП) Департаменту превентивної діяльності НП України, відділи (сектори) ювенальної превенції за відокремленими (територіальними) підрозділами НП України. Тут доцільно зазначити, що ключовими є саме підрозділи ЮП НП України, яким притаманна спеціальна компетенція за сферою забезпечення прав і свобод дитини. Організацію та діяльність окреслених підрозділів врегульовує вже згадувана нами «Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» [36], яка є основним підзаконним нормативно-правовим актом (останні зміни до якого вносилися 21.08.2020 р.).

Зазначимо, що служба ЮП організована по принципу відмови від «кримінально-звинувачувального» відношення до дитини-правопорушника. Після того, як ця служба була утворена, перед нею було поставлено такі завдання: 1) змінити підходи в частині роботи з дітьми (від каральних до відновних); 2) запровадити оновлені (сучасні) форми спілкування з дитиною, використовуючи новітні педагогічні методики.

У контексті нашого дослідження, під ювенальною превенцією слід тлумачити комплекс спеціальної компетенції, якою наділяються підрозділи НП України, які згідно до чинного законодавства спрямовують свою поліцейську діяльність стосовно дитини, в більшій

мірі через такі форми як профілактика та поліцейське піклування, мета яких – попереджати правопорушення та взаємодіяти з іншими суб'єктами, які також забезпечують права і свободи дитини.

Для виявлення повноважень даних підрозділів, потрібно робити в сукупності акцент на такі складові як мету, задачі, функції, права, обов'язки та відповідальність цих підрозділів, які в цілому відображатимуть і їх адміністративно-правовий статус.

«Основними завданнями підрозділів ЮП є: профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення; вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; взаємодія з іншими підрозділами НПУ, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей» [36] (п. 1 глава II Інструкції) та інші завдання.

Говорячи про функції підрозділів ЮП, слід відмітити, що в жодному нормативно-правовому акті про них мови не ведеться, навіть в Інструкції. Тож, з огляду на те, що за адміністративним правом напрями діяльності, які орієнтуються на сприятливий результат, як правило, характеризуються функціями, а тому, на нашу думку, до таких в частині підрозділів ЮП слід прив'язувати наступні: 1) забезпечувати права та інтереси дітей; 2) запроваджувати кращі міжнародні методики та практику роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті з законом;

3) реалізовувати проекти щодо профілактики правопорушень серед дітей.

Що стосується конкретних прав та обов'язків працівників підрозділів ЮП, то законодавчі норми, які їх закріплюють, також відсутні. За Інструкцією ці елементи згадуються опосередковано, перехресшуючись з задачами та повноваженнями. Як приклад, можна звернути увагу на обов'язки, які представлені через форму здійснення профілактичного обліку підрозділами ЮП. Так, «поліцейські ЮП здійснюють профілактичну роботу, яка включає: проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дитиною за місцем проживання, навчання або роботи не рідше одного разу на місяць; проведення ознайомлювальних, попереджувальних бесід з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення; складання плану заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини; відвідування за місцем проживання дитини для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень» [36] (п. 1 глава III Інструкції).

Чинними нормативно-правовими актами щодо питань організації та діяльності підрозділів ЮП також не міститься чітко встановлених норм про відповідальність, яка передбачена для працівників. Вочевидь, це можна пояснити тим, що інститут відповідальності для працівників підрозділів ЮП не має специфічних властивостей, а тому є аналогічним до загального інституту відповідальності, який притаманний працівникам НП України (подібне стосується інших органів, які розглядатимуться).

Отже, висвітливши як це було за можливе складові підрозділів ЮП, необхідно завершити розгляд виокремленням конкретних повноважень, які представлені трьома напрямками: а) загальні повноваження; б) повноваження у межах заходів щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла; в) повноваження за сферою запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них.

Керуючись Інструкцією, слід вказати що перелік загальних повноважень досить вагомий, тож виокремимо лише ті, які є найбільш суттєві: «планування і реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей; контроль за дотриманням суб'єктами підприємницької діяльності вимог законодавства щодо заборони продажу неповнолітнім особам алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів, а також щодо дотримання обмежень перебування дітей у нічний час у закладах, в яких провадиться діяльність у сфері розваг, та закладах громадського харчування; притягнення до адміністративної відповідальності дітей віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, а також батьків або осіб, що їх замінюють, які не виконують передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей; проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною; залучення дітей до участі в просвітницько-профілактичних чи корекційних програмах; вжиття заходів індивідуальної профілактики з дітьми, схильними до вчинення правопорушень» [36] (п. 2 Глави II Інструкції).

В свою чергу, до повноважень підрозділів ЮП у межах заходів щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла

відносяться: «збирання даних про дитину та їх аналіз з метою установлення причини самовільного залишення дитиною сім'ї, навчально-виховного закладу, спеціальної установи для дітей; інформування громадськості та засобів масової інформації про зникнення дитини безвісти; у разі відкриття кримінального провадження за фактом безвісного зникнення дитини, ужиття заходів у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ з метою отримання даних щодо її можливого місцезнаходження» [36] (п. 1 глави III Інструкції).

Останнім напрямом є повноваження за сферою запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них. Згідно до положень Інструкції: «повноваження поліцейських підрозділів ЮП у сфері запобігання та протидії домашньому насильству поширюються на випадки, коли особа, яка вчинила домашнє насильство, або особа, яка зазнала домашнього насильства чи стала свідком (очевидцем) такого насильства, не досягла 18-річного віку: виявляють факти домашнього насильства, вчиненого дітьми і стосовно дітей, та реагують на них в порядку, визначеному законодавством; приймають і розглядають заяви та повідомлення про факти домашнього насильства, вчиненого дітьми та стосовно дітей, вживають заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам; здійснюють контроль за виконанням дітьми-кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; інформують постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися» [36] (п. 2 глави V Інструкції). Також зазначимо, що в 2020 році було внесено зміни до Інструкції та додано новий пункт, відповідно до якого: «у разі надходження повідомлення про вчинення домашнього насильства дитиною та стосовно неї, поліцейський проводить оцінку ризиків, за результатами якої може бути винесений терміновий заборонний припис, та негайно інформує службу

у справах дітей про виявлену дитину для організації її соціального захисту» [36].

Узагальнюючи аналіз представленого органу, можемо резюмувати про те, що повноваження підрозділів ЮП як складова їх адміністративно-правового статусу є найвагомим елементом адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини. Також зазначимо, що їх змістовне наповнення спрямовано на те, щоб виконувати пріоритетні задачі превенції, виховувати дитину, надавати їм всебічну допомогу, а також формувати безпечне для дитини середовище.

2. Поліція превентивної діяльності (далі – поліція ПД) як структурний орган передбачає здійснювати превентивні заходи з ціллю попереджати правопорушення. З цього вбачається, що поліцію ПД слід відносити до тих підрозділів НП України, які виконують основні задачі за сферою забезпечення і захисту прав дитини, реалізуючи своє ключове призначення.

Задачі поліції ПД обумовлені її цілями та метою. За сферою забезпечення та захисту прав і свобод дитини, на наш погляд, такими слід вважати наступні: 1) охороняти права і свободи дитини; 2) проводити превентивну та профілактичну діяльність; 3) запобігати та припиняти насильство в сім'ї; 4) узагальнювати практику застосування законодавства з питань організації і здійснення діяльності підрозділів ПД за сферою захисту прав і свобод дитини; 5) приймати участь у розробці пропозицій (рекомендацій) стосовно вдосконалення нормативних актів в розглядуваній сфері [39, с. 266-267].

Беручи до уваги наведене, можна додати, що особливостями адміністративно-правового статусу поліції ПД як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини є: 1) у порівнянні з іншими підрозділами та службами НП України, на даний орган покладається найбільший обсяг повноважень в окресленій сфері; 2) процес

організаційного оформлення структури ПД характеризується постійною динамікою, в результаті чого у рамках Департаменту ПД з'являються нові структурні підрозділи чи об'єднуються вже існуючі.

3. Наступний підрозділ НП України, який також наділяється повноваженнями за сферою забезпечення прав і свобод дитини є служба дільничних офіцерів поліції (далі – ДОП). Структурно даний орган відноситься до поліції ПД. Основоположним документом, яким регламентовано його повноваження є «Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ від 28 липня 2017 року № 650 [40].

Основна мета діяльності служби ДОП – впровадити принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства через організацію роботи за наступними напрямками: «протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення; співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків» [40] тощо (п.1 глави III Інструкції).

Провідною формою роботи даної служби в розглядуваній нами сфері є превентивна (профілактична) направленість, яка розуміється як «діяльність, передбачена законодавством України, що спрямована на попередження кримінальних та інших правопорушень, перевірку дотримання обмежень, установлених законом відносно осіб, які перебувають на превентивному обліку, здійснення поліцейського піклування» [40] (п. 1 глави I Інструкції).

Зазначимо, що конкретних задач, які покладаються на цю службу у сфері забезпечення прав і свобод дитини, за цією Інструкцією не передбачено. У зв'язку з цим, розкривати адміністративно-правовий

статус ДОП у розглядуваній сфері необхідно через основоположні напрями діяльності, а саме: «здійснення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень; ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; ужиття всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, а також особам, які постраждали від торгівлі людьми» [40] та інші напрями (п. 2 глави II Інструкції).

З-поміж іншого, вбачається прослідкувати характерну особливість адміністративно-правового статусу ДОП, яка відмічається окремим пунктом повноважень, який стосується розглядуваної нами сфери, зокрема: «ДОП з метою виконання своїх обов'язків можуть: вживати у взаємодії зі службою у справах дітей заходів щодо встановлення особи дитини, місця її проживання, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, інших родичів, місця їх проживання (перебування) у разі надходження повідомлення про дитину, яка залишилась без батьківського піклування; у разі виявлення дитини, розлученої із сім'єю, ДОП невідкладно повідомляє про такий факт територіальний орган ДМС і орган опіки та піклування за місцем виявлення дитини; У разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини на підставі рішення районної, районних державних адміністрацій, виконавчого органу міської, районної у місті ради служба у справах дітей разом з представниками закладу охорони здоров'я вживають заходів до відібрання дитини у батьків та тимчасово влаштовують її відповідно до чинного законодавства» [40] (п. 3. ч. 14 глави II Інструкції).

Узагальнюючи розкриття адміністративно-правового статусу даного органу як суб'єкта, що забезпечує права і свобод дитини, констатуємо, що ДОП володіє широким спектром повноважень у цьому напрямі, тим самим, вбачається за можливе вказати на необхідність подальшої розробки чітких механізмів, аби налагодити взаємодію ДОП з іншими органами влади задля виконання задач, які покладаються на цей орган.

4. Останній орган, який неможливо залишити повз уваги – це патрульна поліція (далі – ПП). Слід зазначити, що цей орган як суб'єкт, що забезпечує права і свободи дитини є досить вагомим, оскільки йому притаманний важливий аспект його діяльності, зокрема: досить часто саме патрульні поліцейські в процесі виконання своїх службових обов'язків, здійснюючи патрулювання та реагування на виклики (повідомлення), зіштовхуються зі справами, які мають пряме відношення до дітей, що займаються (бродяжництвом; перебувають у розшуку; загублені; знаходяться у ситуації, яка загрожує життю; перебувають у громадських місцях, де систематично відбуваються хуліганські дії, тощо) [39, с. 281].

Загальноприйнятною нормативною основою діяльності ПП є спеціалізований Закон України «Про Національну поліцію» [32], Положення про Національну поліцію [37], а також Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП України) [41].

Отже, мета діяльності ПП – служити суспільству, забезпечуючи права і свободи людини (дитини). Конкретних задач, які чітко спрямовані на забезпечення прав і свобод дитини за ПП не передбачено, проте вони розкриваються через нормативно закріплені загальні повноваження, які встановлено за ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» та є ідентичними тим, що вказувалися нами за ДОП, тож виокремлювати їх немає сенсу.

Враховуючи те, що у ПП відсутня спеціальна компетенція за сферою забезпечення прав і свобод дитини, ними виконується така задача через реалізацію своїх прав, серед яких: 1) вимагати від дітей додержання громадського порядку; 2) якщо громадський порядок порушується – вимагати його припинення; 3) затримувати дітей до відділу поліції у випадках та у способи, які передбачені законом тощо [39, с. 295]. В свою чергу, серед обов'язків ПП можна вважати такі: 1) поважати та не порушувати права і свободи дитини; 2) при потребі надавати першу необхідну допомогу дітям, які є постраждалими від правопорушень, нещасних випадків, тощо [39, с. 296].

Насамкінець, аналізуючи адміністративно-правовий статус ПП як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, потрібно звернути увагу на таку особливість ПП як наділення посадових осіб відповідною юрисдикцією щодо деяких категорій проваджень. Як приклад, можна згадати ч. 3 ст. 184 КУпАП, за якою патрульні мають право скласти протокол на одного із батьків у разі «вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення» [41], якщо ж особа вже повнолітня, то, відповідно, протокол складається безпосередньо стосовно неї.

Іншою особливістю адміністративно-правового статусу ПП в розглядуваній сфері, на нашу думку, є рухливість організаційних та компетенційних його складових. Тобто, ще у 2017 році, коли прийняли рішення створити дорожньо-патрульну поліцію, на неї було покладено функцію щодо надання господарських і адміністративних послуг у сфері безпеки руху на дорогах [42]. Так, ключовою задачею ПП є забезпечення безпеки під час здійснення організованих перевезень дітей, а також в процесі організації вивчення з дітьми Правил дорожнього руху. Однією із форм реалізації наведених задач може послугувати «Положення про проведення Всеукраїнських змагань загонів юних інспекторів руху та гри команд Клубу веселих та найкмітливіших юних інспекторів руху»,

затверджене спільним Наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства соціальної політики України від 23 травня 2016 року № 409/552/547, яке було прийнято «з метою запобігання дитячому дорожньо-транспортному травматизму, організації змістовного дозвілля школярів та неповнолітніх» [43].

Підтверджуючи тезу про рухливість організаційної та компетенційної складових, на наш погляд, її можливо також прослідкувати через відповідну Угоду про партнерство між МВС України та МОН України від 27.05.2016 р. «Про апробацію експериментальної моделі співпраці навчальних закладів і поліції «Шкільний офіцер поліції»» (яка є чинною по сей день) [44]. Основна мета наведеної угоди – сприяти діяльності навчальних закладів в частині проведення профілактики правопорушень серед дітей, а також забезпечувати безпечне навчальне середовище. Угода закріпила співпрацю навчальних закладів (різних міст) з поліцейськими, які призначалися на посади так званих шкільних офіцерів поліції (ШОПерів), які співпрацювали сумісно з учнями, вчителями, адміністрацією, тощо, аби створити здорову і безпечну шкільну громаду. Серед основних завдань ШОПерів є наступні: 1) проводити просвітницько-профілактичні заняття з учнями, використовуючи програму під назвою «Школа і поліція»; 2) проводити індивідуальні зустрічі з учнями, батьками та ін.; 3) проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед батьків та педагогів в частині попередження несприятливих явищ, які мають місце бути в учнівському середовищі [44].

Вважаємо, що прийняте керівництвом НП України рішення стосовно того, щоб закріпити функції ШОПерів є правильною, оскільки такий крок є більш ніж логічним, якщо оцінювати його з погляду покладених на НП України задач за сферою забезпечення прав і свобод дитини. Між іншим, цей крок є виправданим, аби в подальшому

удосконалювати адміністративно-правовий статус НП України у цій сфері загалом та його структурних підрозділів, які окреслені вище, зокрема.

Підсумовуючи даний підрозділ, зазначимо, що з-поміж НП України як центрального суб'єкта, що забезпечує права і свобод дитини, до його складу входять ще відповідні служби та підрозділи, які наділяються спеціально визначеною компетенцією в розглядуваній сфері, або для яких забезпечувати права і свободи дитини – це частина їх повноважень. Серед таких було виокремлено наступні структурні органи: 1) Управління ювенальної превенції Департаменту превентивної діяльності НП України, відділи (сектори) ювенальної превенції за відокремленими (територіальними) підрозділами НП України; 2) поліція превентивної діяльності; 3) дільничні офіцери поліції; 4) патрульна поліція.

Здійснивши змістовний аналіз адміністративно-правового статусу кожного з окреслених органів, було виявлено їх ключові повноваження за сферою забезпечення прав і свобод дитини, які в переважній більшості розкриваються через різноманітні складові (мета, задачі, функції, права та обов'язки, напрями їх діяльності).

2.3. Забезпечення прав і свобод дитини Національною поліцією України за допомогою форм і методів

Діяльність НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини по своїй природі являється правоохоронною діяльністю, реалізація якої, здебільшого, відбувається за допомогою відповідних форм і методів. Тож, пропонуємо у заключному підрозділі приділити їм більш ґрунтовної уваги, що в кінцевому результаті дозволить в повній мірі розкрити адміністративно-правовий статус НП України у цій сфері.

З'ясуємо, що собою взагалі представляє правоохоронна діяльність. Досить вдалою є позиція, яка наводиться Х.П. Ярмакі та О.М. Коропатовою, якими пропонується осмислювати її як «діяльність спеціально уповноважених державних органів та посадових осіб, що має владний характер і здійснюється на основі правових норм із метою захисту прав та свобод громадян та інших осіб, охорони громадського порядку та громадської безпеки, запобігання правопорушенням та їх припинення, усунення умов, які сприяють їх учиненню» [45, с. 165].

Враховуючи окреслене поняття, під правоохоронною діяльністю НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини можна розуміти державно-владну діяльність, яка здійснюється у встановленому законом порядку з ціллю – виконувати покладені на неї правоохоронні функції за окресленою сферою.

Слід вказати, що у межах правоохоронної діяльності відбувається реалізація її специфічного виду – поліцейської діяльності, здійснення якої знаходить своє відображення через певні форми. Під формою діяльності загальноприйнято вважати однорідну діяльність того чи іншого органу, в процесі діяльності якого (их) реалізуються відповідні функції. У контексті наведеного, під формою діяльності НП України за сферою забезпечення прав і свобод дитини можна осмислювати об'єктивований зовнішній вираз сутності конкретних дій, які пов'язані з формуванням умов оптимального змісту, аби реалізовувати права, свободи та інтереси дитини, а також який спрямовується на те, щоб усувати негативні фактори, через які затрудняється їх реалізація.

У зв'язку з наведеним вище та враховуючи тезу про те, що поліцейська діяльність у розглядуваній нами сфері – це достатньо специфічний вид правоохоронної діяльності, пропонуємо виокремити та розглянути наступні форми діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини: 1) охорона та захист прав і свобод

дитини; 2) сприяння в частині охорони та захисту прав і свобод дитини; 3) превентивна діяльність [46, с. 8].

1. Охорона та захист прав і свобод дитини. Реалізація цієї форми відбувається службами та підрозділами НП України під час виконання задач, які на них покладаються, аби забезпечувати охорону прав і свобод дитини (основоположний нормативний акт – Інструкція [36], положення якої більш ніж змістовно розкривались за попереднім підрозділом). Відмітимо, що за цією формою наведені органи виконують багато видів правоохоронної (поліцейської) діяльності, однією з яких виокремимо контрольно-наглядову, якій притаманні деякі особливості. В межах нашого дослідження, даний вид діяльності полягає у тому, щоб проводити спостереження встановленого обсягу поліцейських (посадових осіб НП України) в рамках наданих їм повноважень, аби дотримувати громадський порядок, з ціллю – виявляти та не допускати порушень прав і свобод дитини. Також додамо, що зовнішнім вектором такої діяльності є безпосередній захист прав і свобод дитини під час виконання задач, які на них покладаються, і характеризуються припиненням посягань на права і свободи дитини, а також притягненням винних осіб до відповідальності. В свою чергу, внутрішнім вектором такої діяльності є попередження та припинення протиправних дій зі сторони дітей.

2. Сприяння в частині охорони та захисту прав і свобод дитини. Реалізація цієї форми, на наш погляд, відбувається через нормотворчу, організаційну та виховну діяльність підрозділів і служб НП України.

Нормотворча діяльність відмічається діяльністю МВС та НП України щодо встановлення, зміни, доповнення або скасування норм права, а також видаючи та вводити у дію нормативно-правові акти, які стосуються організації та діяльності окреслених суб'єктів, що забезпечують права і свободи дитини. МВС України та Головне управління НП України, будучи центральними органами влади –

видають нормативно-правові акти загального та індивідуального характеру (накази, інструкції, розпорядження, тощо).

Організаційна діяльність характеризується створенням дієвих умов, при яких служби та підрозділи НП України мають можливість реалізовувати покладені на них повноваження за сферою забезпечення прав і свобод дитини. Зміст такої діяльності передбачає: 1) здійснювати фінансове і технічне забезпечення цих органів; 2) здійснювати підготовку операцій та заходів тактичного спрямування; 3) аналізувати інформацію; 4) приймати відповідні рішення, тощо. Слушним видається міркування Є.П. Філіпенка про те, що «зазначений вид діяльності поділяється на підвиди: 1) організаційно-регламентуюча; 2) організаційно-соціальна; 3) організаційно-економічна діяльність» [47, с. 91].

Призначення виховної діяльності – створювати належні умови, аби підвищувати рівень правосвідомості дитини, осіб із її середовища (виховна діяльність зовнішнього характеру), а також умови, аби підвищувати правосвідомість працівників поліції, якими реалізуються повноваження у розглядуваній сфері (виховна діяльність внутрішнього характеру).

3. Досить специфічний вид діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини є превенція (припинення) правопорушень у середовищі, в якому перебуває дитина.

Нормативна основа, яка сприяє підрозділам та службам НП України здійснювати превентивну діяльність у середовищі дитини виглядає наступним чином: Конституція України [2]; Закони України: «Про Національну поліцію» [32], «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [48], «Про охорону дитинства» [7], «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [49], «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [50] та інші

підзаконні нормативно-правові акти, які вже згадувались в процесі дослідження.

На нашу думку, значний недолік регулювання превентивної діяльності загалом прослідковується у тому, що наразі не існує спеціалізованого Закону в окресленій сфері, тим самим це свідчить про неузгодженість існуючих законодавчих актів між собою. Вважаємо, щоб покращити ситуацію в цьому питанні, необхідно прийняти комплексний нормативно-правовий акт за сферою здійснення НП України превентивної діяльності та взявши його за основу – розробити чіткі та зрозумілі інструкції, які будуть закріплені за кожним поліцейським підрозділом. З цього приводу вкажемо на ідею, яка пропонувалась та є актуальною по сей день щодо того, аби запровадити у НП України порядок введення статистичної звітності не тільки щодо кількості облікових осіб; виявлених правопорушень, але і щодо дієвості заходів превенції, які проводяться [51, с. 236].

Продовжуючи, зазначимо, що один із прийомів, який висвітлює змістовне наповнення превентивної діяльності НП України у середовищі дитини є її класифікація. Загальноприйнято виділяти превенцію загального, спеціального та індивідуального спрямування. Так, загальною превенцією НП України у середовищі дитини можна розуміти таку, якою охоплюється широке коло осіб цього середовища, мета якої – подолати загальні причини правопорушень і різні девіації (типи поведінки). Спеціальна превенція спрямовується на дитину (групу дітей) та осіб із цього середовища, чий вплив підвищує ризики вчинення правопорушення, її мета – нівелювати ризики за кожним конкретним правопорушенням. Індивідуальна превенція вбачає у собі конкретну дитину (особу з її середовища), мета якої – подолати специфічні чинники, які спричиняють (обумовлюють) подальше здійснення правопорушення тим чи іншим суб'єктом.

З метою продовження даного підрозділу, зазначимо, що окрім наведених форм, правоохоронна діяльність НП України у середовищі дитини передбачає ще і методи, за якими вона здійснюється.

Погоджуємося із наведеною позицією І.Ю. Хомишина про те, що «правильне розуміння методів правоохоронної (поліцейської) діяльності НП України можливе лише на підставі та у зв'язку із функціями останньої» [52, с. 202], оскільки будь-яка функція, яку необхідно реалізовувати, передбачає конкретні мету та дії, що взаємопов'язуються через задачі їх здійснення, мається на увазі, що вона є невід'ємною частиною діяльності. Іншими словами: «методи управління – це окремо взяті прийоми реалізації будь-якої з функцій» [53, с. 146].

Методи діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини демонструють різноманітні аспекти її практичної правоохоронної діяльності, а також надають осмислення того, як вона діє, які засоби та яким чином вони використовуються, аби досягти поставлену ціль. Суть окреслених методів досить правильно, на нашу думку, розкриває Є.В. Головкін, який наголошував на наступному: «метод – це засіб управлінського впливу суб'єкта (у контексті дослідження суб'єктом є НП України) на поведінку об'єкта (дитину чи особу із її середовища); зазначені методи виступають способами упорядкування певних процесів, що здійснюються з метою попередження правопорушень та девіантної поведінки у середовищі дитини; вибір конкретного методу здійснюється з урахуванням особи дитини та поставленої мети» [54, с. 205].

Саме через відповідну форму метод здатен виконувати роль способу (засобу) управляючого впливу. Беззаперечним фактом є те, що до загальних методів управління загальноприйнято відносити методи (переконання, заохочення, примусу), які найбільш зрозуміло відмічаються за механізмом прав і обов'язків уповноваженого суб'єкта, а також характеризують особливі відносини влади та підпорядкування

[55, с. 12]. Однак, враховуючи, знову ж таки, специфічність діяльності поліції, можливо виділяти також спеціальні поліцейські методи, до яких О.Г. Кочемировська відносить: «поліцейський нагляд; поліцейське піклування; поліцейську допомогу; державну реєстрацію; видачу та відкликання дозволів і ліцензій» тощо [46, с. 10]. Тож, охарактеризуємо деякі з методів більш детально.

1. Ключовий метод діяльності поліції в межах нашого дослідження, як ми вважаємо є переконання, під яким можна трактувати – комплекс здійснюваних заходів виховного, роз'яснювального і заохочувального спрямування з ціллю – сформувати у дитини, її середовища законослухняної поведінки, дисципліну, а також осмислення того, що потрібно чітко виконувати правові приписи. Серед основних засобів переконуючого впливу, які вправі застосовувати поліцейські, аби виконувати поставлені перед ними у розглядуваній нами сфері задачі, вважаємо наступні: 1) бесіди з дітьми, які мають індивідуальне, роз'яснювальне та виховне спрямування; 2) проведення виховної та роз'яснювальної роботи у навчальних закладах та дитячих колективах; 3) відвідування неблагополучних сімей з ціллю – виявляти та усувати передумови вчинення дітьми правопорушень, а також порушень щодо самої дитини; 4) надавати правову допомогу; 5) здійснювати контроль за тим, як дитина відвідує навчальний заклад; 6) підтримувати діалог з дитиною, яка перебуває під пильним наглядом правоохоронних органів тощо.

Слід зауважити, що за умов, коли в Україні невпинно формується суспільство з новими суспільними цінностями та підвищується роль громадян у розбудові партнерських взаємовідносин з поліцією, значення методу переконання в принципі складно переоцінити, особливо, коли мова йде про роботу з такою категорією як діти. У контексті наведеного, поділяємо міркування про те, що «водночас із переконанням, у системі методів управлінської діяльності важливу роль відіграє ще один

позитивний метод, а саме – моральне чи матеріальне заохочення» [56, с. 149]. В межах нашого дослідження, представлений метод у роботі поліцейського з дитиною (її середовища) може мати прояв, наприклад, під час оголошення подяки; нагородження грамотою, цінним подарунком; наданням путівки та ін. На наш погляд, даний метод в нашій країні ще не набув належного розповсюдження саме в розглядуваній нами сфері.

Перед тим, як приділити увагу такому методу як примус, зробимо акцент на спеціальні методи превентивної діяльності НП України у середовищі дитини. Зазначимо, що на сьогоднішній день тільки один з цієї категорії методів закріплено на законодавчому рівні. Так, мова йде про поліцейське піклування, яке за Інструкцією розуміється як «превентивний поліцейський захід, що застосовується стосовно неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, з метою забезпечення її прав і свобод та є наслідком передання її батькам, законним представникам або органам опіки та піклування» [36] (п. 5 глави I Інструкції).

В свою чергу, можна виокремити ще такий спеціальний метод як поліцейська допомога, реалізація якого окрім НП України, згідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [48] відноситься до такого суб'єкта як приймальники-розподільники для дітей (далі – ПРД), який наділяється спеціальною компетенцією, аби здійснювати превентивну діяльність у середовищі дитини. В цьому контексті звернемо увагу на Наказ МВС України «Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України» від 3 липня 2017 року № 560 [57], згідно з яким основними задачами ПРД є наступні: «проведення індивідуальної профілактичної та виховної роботи з дітьми, запобігання вчиненню ними протиправних дій; виявлення причин і умов, що призводять до скоєння дітьми злочинів та правопорушень;

дотримання прав дітей; взаємодія з органами державної влади, навчальними закладами і громадськими організаціями з питань проведення профілактичної та виховної роботи з дітьми, поміщеними до ПРД; забезпечення належних, безпечних і здорових умов перебування дітей та працівників ПРД, запобігання нещасним випадкам і професійним захворюванням» [57] (глава II Наказу).

Повертаючись до аналізу заключного методу примусу, зауважимо в першу чергу, що проблема можливості його застосовувати в діяльності поліції у розглядуваній нами сфері передбачає підґрунтя юридичного та етичного змісту. Аргументуючи сказане, слід вказати, що на користь визнання цього методу, допустимим проявленням так званого юридичного насильства є те, що базисом примусу є засада протистояння організованої влади щодо дій правопорушників. В даному контексті слід визнати переконливу позицію А.Т. Комзюка, який вважає, що «примус (вимушене насильство) є контрнасильством, право на яке державі делегувало суспільство, і тому зазначене явище має моральне і правове обґрунтування» [58, с. 28].

Отже, примус як метод в діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини відмічається тим, що він виступає як допоміжний засіб державного впливу; здійснюється з врахуванням норм закону та лише після того, як було застосовано метод переконання, а щодо дитини йому притаманний ще виключний характер. Без сумніву, відмітимо, що заходи примусового характеру можуть досить сильно «зачіпати» права і свободи дитини, у зв'язку з їх слаборозвиненою психікою, а тому, їх застосовувати потрібно тільки у крайніх випадках, якщо в цьому вбачається реальна необхідність. До речі, під час реалізації адміністративно-правових відносин у розглядуваній нами сфері, працівники поліції можуть застосовувати примус як до повнолітніх осіб, якими здійснюється правопорушення в частині порушення прав і свобод дитини, так і до дітей, які здійснюють відповідні правопорушення.

Таким чином, метод примусу у діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини можна вважати застосуванням заходів впливу, які передбачені законом щодо правопорушника з ціллю – охороняти суспільні відносини у зазначеній сфері [59, с. 25].

Керуючись положеннями спеціалізованого Закону України «Про Національну поліцію» та Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», вбачається за можливе виділити систему заходів примусового характеру в розглядуваній нами сфері, серед яких можуть бути такі: 1) вимога припинити протиправні дії; 2) виявляти осіб, якими втягуються діти до злочинної діяльності; 3) затримувати і тримати у спеціально відведених для цього приміщеннях дітей, які лишені опіки (піклування) або ж які вважаються підозрюваними щодо вчинення суспільно небезпечного діяння; 4) складати протоколи про адміністративні правопорушення; 5) застосовувати у передбачених законом випадках фізичний вплив, спеціальні засоби та вогнепальну зброю щодо неповнолітніх осіб.

Підсумовуючи наведене вище, робимо висновок про те, що під формою діяльності НП України за сферою забезпечення прав і свобод дитини можна осмислювати об'єктивований зовнішній вираз сутності конкретних дій, які пов'язані з формуванням умов оптимального змісту, аби реалізовувати права, свободи та інтереси дитини, а також який спрямовується на те, щоб усувати негативні фактори, через які затрудняється їх реалізація. Серед основних форм діяльності НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини було розглянуто наступні: 1) охорона та захист прав і свобод дитини; 2) сприяння в частині охорони та захисту прав і свобод дитини; 3) превентивна діяльність.

З'ясовано, що окрім наведених форм, правоохоронна діяльність НП України у середовищі дитини передбачає ще і методи, за якими вона здійснюється, які в свою чергу, демонструють різноманітні аспекти її

практичної правоохоронної діяльності, а також надають осмислення того, як вона діє, які засоби та яким чином вони використовуються, аби досягти поставлену ціль.

За сферою забезпечення прав і свобод дитини НП України у своїй діяльності використовує загальні методи (переконання, заохочення, примус), а також спеціальні, серед яких нами було висвітлено поліцейське піклування та поліцейську допомогу. Відмічено, що ключовим методом вважається переконання під яким можна трактувати – комплекс здійснюваних заходів виховного, роз'яснювального і заохочувального спрямування з ціллю – сформувати у дитини, її середовища законослухняної поведінки, дисципліну, а також осмислення того, що потрібно чітко виконувати правові приписи. В свою чергу, виключним методом закріплено примус – застосування працівниками поліції передбачених законом заходів впливу щодо правопорушників з ціллю – охороняти суспільні відносини у сфері забезпечення прав і свобод дитини.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ ПРАВА І СВОБОДИ ДИТИНИ

3.1. Міжнародний досвід функціонування поліції у справах дітей та можливості його запровадження на національному рівні

Переходячи безпосередньо до заключного розділу дослідження, традиційним є розгляд міжнародного досвіду, оскільки він є невід'ємним напрямом удосконалення тієї чи іншої сфери. Наведене спонукає здійснити ґрунтовний розгляд міжнародного досвіду організації і діяльності поліції у справах дітей, після чого надати оцінку його сприятливості, щоб в результаті запропонувати позитивні моменти, які можливо запровадити на національному рівні.

Перед початком детального розгляду, відмітимо, що складність міжнародного досвіду за розглядуваною нами сферою ускладнюється тим, що значний обсяг повноважень в окремих країнах покладається на цивільні органи і служби, а в інших – їх реалізація відбувається поліцією через співпрацю з неполіцейськими органами і установами.

В межах даного підрозділу за сферою забезпечення прав і свобод дитини увага буде звертатися на адміністративно-правовий статус поліції таких країн як США, Франція, Німеччина, Великобританія, Польща. Зазначимо, що діяльність поліції у наведених країнах регулюється згідно до норм Резолюції ПАРЄ «Про декларацію про поліцію» № 690 (1979 року) [60], якою чітко встановлено, що поліція – це публічний орган, який створюється згідно до закону тієї чи іншої країни службою, на який покладається обов'язок, щоб підтримувати та забезпечувати правопорядок.

Продовжуючи, зазначимо, що за структурою більшої частини країн передбачено функціонування спеціального підрозділу у справах дітей під назвою – Ювенальна поліція. Її компетенція, як правило, враховує соціально-превентивну та виховну роботу, з виключним правом застосування примусу (як і в Україні). Провідними напрямками діяльності цього підрозділу в переважній більшості країн є такі: 1) реалізація довгострокових державних програм з широкомасштабним корегуванням та запобіганням молодіжній злочинності; 2) використання відповідних заходів, аби формувати у молодого покоління корисні навички соціального спрямування; 3) уникнення детермінант в частині суспільно неприйнятної поведінки; 4) ресоціалізація дитини, яка перебуває в конфліктній ситуації з законом [61, с. 102].

Ключовим моментом є те, що в більшості країн діють три основні моделі: 1) модель, згідно до якої значний обсяг повноважень в розглядуваній нами сфері покладається на цивільні органи і установи; 2) модель, згідно до якої значний обсяг повноважень покладається на поліцію; 3) модель, згідно до якої окреслені повноваження розподіляються між цивільними суб'єктами і поліцією [61, с. 103].

У контексті наведених вище моделей, доцільно їх прив'язати до країн, на прикладі яких ми будемо проводити розгляд представленого питання.

1. Сполучені Штати Америки (США) – країна, у якій система спеціалізованих органів і установ у справах дітей формувалася ще з кінця XIX ст. Насамперед, ще Законом штату Іллінойс «Про дітей покинутих, безпритульних та злочинних» від 1899 року закріплювалися обов'язки поліції за окресленою сферою, запроваджується ювенальний суд та система пробації [62, с. 20]. Сьогодні ж, провідними нормативними документами, які здійснюють регулювання поліції та інших спеціалізованих органів і установ у справах дітей є: 1) федеральний Акт про ювенальну юстицію (1974 року); 2) Акт щодо

запобігання правопорушенням неповнолітніх (2004 року) та інші. Також на сьогоднішній день систему спеціалізованих органів і установ у справах дітей складають: 1) поліція (близько 75 %), до складу якої входять спеціальні служби, функціональне призначення яких – розглядати справи дітей або реалізовувати спеціальні програми у цій сфері; 2) ізолятори тимчасового утримання дітей; 3) ювенальні прокурори; 4) ювенальні громадські захисники; 5) ювенальні суди; 6) пенітенціарні установи для дітей. Більш того, на підставі федерального Акту (1947 року) функціонує Національний центр, який займається проблемами жорстокого поводження з дітьми та проблемами, які стосуються запущених дітей [63, с. 108]. Отже, як можна побачити, питання щодо забезпечення прав і свобод дитини у США здійснюється на найвищому рівні.

Характерною особливістю адміністративно-правового регулювання діяльності поліції США та інших спеціалізованих органів і установ у справах дітей є те, що воно спрямовується в більшій мірі на те, щоб виправляти поведінку дитини, а не застосовувати заходів карального типу.

У контексті наведеного, слід вказати на алгоритм дій, який застосовується поліцією та іншими спеціалізованими органами і установами у справах дітей, коли порушуються права дитини або ж коли самою дитиною здійснюється правопорушення. Тож, такий алгоритм представлено через відповідні процедури: 1) повідомлення; 2) розслідування; 3) втручання; 4) завершення справи. Відмітимо, що залежно від ситуації, окреслені процедури можуть здійснюватися як за участю поліції, так і без неї. Отже, повідомлення в частині порушення прав дитини чи здійснення дитиною правопорушення направляється до офісу поліції або ж до відповідних агенцій. Розслідування відбувається із залученням компетентних органів. Існує звичайне розслідування, яке провадять соціальні працівники, не володіючи, при цьому,

поліцейськими повноваженнями. Також існує поліцейське розслідування, яке провадиться поліцією негайно, у разі грубого порушення прав дитини або, якщо дитина здійснила правопорушення. Втручання полягає у наданні відповідних послуг, підтримки та терапії. Завершується справа у тих випадках, коли постає питання щодо вилучення дитини із сім'ї, чи коли сім'я відмовляється співпрацювати із соціальним працівником [63, с. 109].

Не менш важливим аспектом у США щодо забезпечення прав і свобод дитини є існування ефективних програм, реалізація яких має на меті – здійснювати превенцію щодо молодіжної злочинності, попереджати правопорушення та неприйнятну поведінку серед дітей. Зазначимо, що подібних програм існує досить багато, а відтак, пропонуємо виокремити, на наш погляд, найбільш актуальні, зокрема:

– «Fast Track» – програма, яка підходить для дітей початкової школи (1-6 класи), значення якої – запобігати несприятливим відхиленням у їх поведінці, знаходячись під негативним домашнім впливом, а також в межах шкільного середовища, де знаходяться однолітки;

– «Truancy and Disaffected Pupils Programmer» – програма, цільове призначення якої – зменшити кількість прогулів та негативне відношення учнів до вимог дисципліни у школі. Серед заходів цієї програми пропонуються такі, що покращують контроль за присутністю учнів у школі; запобігають шкільному хуліганству, булінгу; направлені на роботу з дітьми, які без об'єктивних на те причин не відвідують школу тощо.

– «DARE» («Drug Abuse Resistance Program») – програма щодо протидії зловживання наркотиків, зміст якої – ознайомлювати офіцерами поліції учнів початкової школи за допомогою курсу профілактики споживання наркотиків;

– «Olweus Bullying Prevention Program» – програма, ціль якої – зменшити факти знущань та насильства серед шкільного середовища та покращити відносини між однолітками [64, с. 88-91].

З метою продовження, звернемо увагу на превентивну діяльність в процесі забезпечення прав і свобод дитини. Так, поліція США та інші спеціалізовані органи і установи у справах дітей вправі у межах своєї компетенції застосовувати різноманітні заходи впливу. Наприклад, у багатьох штатах передбачено відповідальність батьків, у разі, якщо їх діти вчиняють протиправні діяння (в деяких штатах така відповідальність представлена у вигляді штрафів, а в деяких у вигляді кримінальної, у разі, якщо дитина скористується зброєю). Також одним із розповсюджених заходів превенції у переважній більшості штатів вбачається заборона у нічний час дітям з'являтися на вулицях та місцях громадського типу [63, с. 110].

Насамкінець, зауважимо на дискусійність та неоднозначність застосування у якості методу превенції існуючої у США «шокової терапії». Мається на увазі, коли застосовується фізичний вплив щодо дітей, які демонструють неприйнятну поведінку, що виходить за рамки дозволеного. Багатьма спеціалістами засуджується подібний метод, оскільки він в більшості випадків передбачає негативний ефект, безумовно, що інколи подібний метод несе в собі і позитивний ефект, залежно від ситуації [64, с. 115].

2. Переходячи до розгляду діяльності поліції Франції як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, слід вказати на нормативну основу, яку переважно складають декрети «Про поліцію» (1986 року), «Про жандармерію» (1970 року), Ордонанс «Про діяльність органів і установ у справах дітей» (1958 року) та багато інших актів підвідомчого характеру [65, с. 36].

Характерною особливістю діяльності поліції Франції та інших спеціалізованих органів та установ у справах дітей є те, що вона має

чітко виражене реінтеграційне спрямування, тобто, увага зосереджується не тільки на проблеми дітей (правопорушників), але й на дітей, які опинилися в скрутній соціально небезпечній ситуації [66, с. 91].

Переходячи безпосередньо до конкретики, зазначимо, що у Франції досить цікавим є досвід організації та запровадження заходів в рамках обов'язкового соціального аналізу дитини, яка є правопорушником, тобто вводиться так зване «соціальне досьє», до якого залучаються офіцери жандармерії та інші фахівці (психолог, психіатр, педагоги, тощо). Подібні заходи мають на меті збір інформації про сім'ю такої дитини (успішність у школі; як відносяться до неї у сім'ї), а після обробки цієї інформації створюється психологічна характеристика дитини, яка дає можливість прийняти правильне рішення у виборі заходів, які необхідно в подальшому застосовувати щодо неї [63, с. 111].

Також актуальним питанням у Франції є протидія поліції домашнього насильства над дітьми. Згідно до чинного Закону про заходи боротьби з насильством у сім'ї (2008 року), домашнє насильство у цій країні – це проблема державного рівня. Подібне явище розцінюється кримінальним правопорушенням, санкція за вчинення якого передбачає позбавлення волі на строк до трьох років і штраф у розмірі до 75 тис. євро.

3. У Німеччині загальнодержавний рівень органів поліції складає: 1) поліцію, яка займається охороною громадського порядку та має в своєму розпорядженні відповідні підрозділи (охоронна поліція, кримінальна поліція, поліція готовності); 2) поліцію Бундестагу (Конституція); 3) на земельному рівні функціонує поліцейська адміністрація [65, с. 37].

Основними законодавчими актами, які регулюють поліцію та інші спеціалізовані органи і установи у справах дітей за цією країною

представлені земельним та федеральним законодавством: 1) Закон про правове регулювання діяльності стосовно надання допомоги дітям та молоді (1991 року); 2) Закон про суди у справах неповнолітніх осіб (1974 року); 3) Федеральний Закон про захист від насильства в сім'ї (2002 року) та інші [67].

Зазначимо, що забезпечення прав і свобод дитини у Німеччині є одним із найважливіших напрямів діяльності держави. Так, виходячи з положень Федерального Закону про захист від насильства в сім'ї, оперативне та адміністративне втручання у разі, якщо було зафіксовано факт домашнього насильства щодо дитини – належить до компетенції поліції. Протидія домашньому насильству відбувається, враховуючи такі вимоги: 1) поліція має відповідно реагувати, здійснюючи захист інтересів потерпілою стороною (дитини); 2) обов'язок судів – здійснювати максимально оперативний розгляд відповідних матеріалів; 3) жертві гарантована кваліфікована психологічна допомога; 4) особа, яка була в ролі агресора, окрім відповідальності, зобов'язується пройти курс корекції соціально-психологічного спрямування тощо.

Алгоритмом дій поліції після того, як нею було отримано інформацію про факт такого насильства є такі: 1) негайно прибути на місце скоєного насильства; 2) скласти протокол, в якому викладаються основні події та описується, які саме було нанесено тілесні пошкодження; 3) кривдник видаляється із помешкання, де було скоєно насильство; 4) щодо кривдника встановлюється заборона на невизначений термін з'являтися у помешканні [68, с. 124-126].

4. Роблячи акцент на таку країну як Великобританія, необхідно зауважити, що з 31 січня 2020 року вона офіційно не являється членом Європейського Союзу, однак, досвід цієї країни, без перебільшення, є одним із провідних практично за будь-якою сферою, в тому числі, в межах нашого дослідження. Тож, діяльність поліції Великобританії за сферою захисту прав і свобод дитини регулюється такими

нормативними документами як Статут про поліцію Великобританії (1996 року); Статут щодо захисту дітей (1986 року); Закону про дітей та підлітків (1969 року); Закону про підтримку дітей (1991 року) та інші підвідомчі нормативні акти [69, с. 189].

Продовжуючи, зазначимо, що британська поліція у своєму арсеналі має широкий спектр дискреційних повноважень за сферою адміністративної юрисдикції в частині правопорушень, які вчиняють діти, а також правопорушень щодо прав дітей.

Що стосується адміністративно-правового регулювання діяльності британської поліції за сферою протидії домашнього насильства, то тут слід відзначити провідний принцип під назвою «нульова терпимість». Мається на увазі, що, коли поліцейські прибувають за викликом по факту здійснення домашнього насильства, їх обов'язок полягає у затриманні особи, якою воно було вчинено по відношенню до дитини, навіть, якщо свідків, при цьому, не було. За подібні дії передбачається кримінальна відповідальність. Також на рівні закону встановлено, що рішення судів по таким справам приймаються за досить короткий проміжок часу [70, с. 123].

Що стосується превенції правопорушень за середовищем дитини, то у Великобританії вона здійснюється в більшості випадків через реалізацію широкомасштабних програм корекції, виконання яких покладається на органи поліції, установи, громади тощо. Більша частина програм направлена не на те, щоб усунути недоліки, а на те, щоб усунути першочергові причини, які викликали неприйнятну поведінку дитини [64, с. 90].

5. Останньою країною є Польща. Відразу ж переходячи до головного, виокремимо ключовий Закон Республіки Польща щодо протидії злочинам у сім'ї, відповідно до якого кожна дитина та член сім'ї гарантовано отримують допомогу, у разі, якщо був наявний факт насильства проти них. В даному випадку на поліцію та соціальні служби

покладається обов'язок здійснювати оперативні дії, серед яких:

- 1) усувати винувату особу, якою було вчинено насильство щодо дитини зі спільного приміщення;
- 2) приймати виважене рішення про оформлення охоронного ордеру (захисний припис), відповідно до якого «агресору» забороняється вчиняти деякі чи, або ж, навпаки, він потребує від нього здійснення конкретних дій;
- 3) в загальному порядку подавати ухвалу про покарання та ставити до відома публіку;
- 4) вилучати дитину із сім'ї в окремо взятих випадках, якщо вона зазнає жорстокого поводження, передавши її до «тимчасової» сім'ї допоки судом не буде вирішено подальший план дій [70, с. 125].

Зазначимо, що більша частина адміністративно-юрисдикційних повноважень щодо дитини, яка конфліктує з законом, у Польщі покладається не на органи поліції, а на цивільні органи та установи у справах дітей, а також на органи ювенальної юстиції. Серед іншого, процедури адміністративного та судового спрямування стосовно дитини (правопорушника) містять яскраву відновлювану цілеспрямованість. Особливої уваги в процесі роботи поліції з такою дитиною надається збиранню відомостей про неї (її оточення), які потім суд приймає до уваги. Також досить розповсюдженими формами вирішення подібних конфліктів у Польщі виступають сімейні суди, примирення, медіація [66, с. 93].

Отже, поверхнево розглянувши адміністративно-правовий статус поліції та інших спеціалізованих органів і установ у справах дітей в таких країнах як США, Франція, Німеччина, Великобританія, Польща, можна підтримати досить слушну позицію В.І. Мірошніченка про те, що «обов'язковими умовами успішного виконання поліцією будь-якої країни, зокрема, і України, покладених на неї у зазначеній сфері завдань є: 1) наявність у державі відповідної ювенальної політики, спрямованої на забезпечення ефективних технологій захисту прав дітей; 2) реалізація широкомасштабних програм соціальної підтримки сімей з дітьми та

програм корекції і превенції; 3) здійснення всеохоплюючого правового всеобучу» [71, с. 26].

В цілому, завершуючи представлений підрозділ дослідження, слід констатувати, що міжнародний досвід, який може послугувати в частині удосконалення НП України у розглядуваній сфері є мінімальним. Чому ж так? Вважаємо, що якщо просто механічно запозичувати позитивний досвід тієї чи іншої країни – це може завдати більше шкоди, аніж користі. Не можна просто брати і переносити до національного рівня правові норми з правових систем інших країн, не здійснюючи, при цьому, належної їх адаптації, мається на увазі, врахування вітчизняних традицій, культури, ментальності, тощо.

Між тим, відмічаючи вагомість і користь сприятливого міжнародного досвіду, на нашу думку, з метою удосконалення адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, необхідно враховувати наступні напрями, які можливо запровадити на національному рівні:

1) реалізувати відповідний механізм взаємодії поліції з недержавними органами і установами у справах дітей. Прикладом може послугувати французький досвід щодо організації і здійснення конкретних заходів щодо дитини, тобто залучати працівників поліції та інших спеціалістів (психологів, психіатрів, педагогів), щоб ті, співпрацюючи, збирали необхідну інформацію про сім'ю дитини, про її успішність у навчальному закладі, про ставлення до дитини у сім'ї та створювали на цій основі психологічну характеристику дитини, яка дає можливість прийняти правильне рішення у виборі заходів, які в подальшому будуть застосовуватися відносно дитини;

2) розробити та реалізовувати широкомасштабні довгострокові програми, направлені на те, щоб корегувати та здійснювати превенцію правопорушень у середовищі дитини. За цим напрямом досить цікавим є досвід США, в якій запроваджуються подібні програми та мають

різноманітний зміст: а) розвивають шкільні колективи з ціллю – знижувати рівень правопорушень; б) роз'яснюють та доводять до дітей належні норми поведінки; в) впроваджують загальношкільні ініціативи проти насильства; вживання психотропних і наркотичних речовин; г) дають можливість оволодівати соціальними навичками поведінки у суспільства (управляти стресом, тримати самоконтроль, підвищувати емоційний інтелект, тощо);

3) запроваджувати оновлені (сучасні) форми і методи роботи за сферою протидії поліції домашнього насильства проти дитини. В цьому напрямі корисним буде досвід Німеччини, в якій існує чіткий алгоритм дій, що дозволяє оперативно реагувати на випадки насильства поліцією, щоб в майбутньому уникати його повторення. Не менш цікавим запозиченням може бути досвід Польщі у цьому напрямі, який полягає у тому, що поліція та соціальні служби здійснюють конкретні дії оперативного спрямування щодо особи «агресора»;

4) реалізовувати комплексні програми навчання, підготовки (перепідготовки), а також ті, що підвищують рівень кваліфікації працівників підрозділів ювенальної превенції. Подібний напрям існує в усіх розвинених країнах, тож тут, доцільно просто здійснювати подібне систематично та професійно, щоб на виході був позитивний ефект у вигляді дієвого виконання своїх повноважень в частині належного забезпечення прав і свобод дитини.

3.2. Напрями удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як визначальний критерій ефективної реалізації ювенальної політики щодо забезпечення прав і свобод дитини: проблемні аспекти

Створення рекомендацій та пропозицій стосовно удосконалення змістовного наповнення адміністративно-правового статусу за будь-яким суб'єктом владних повноважень – це невід'ємний вектор в частині підвищення дієвості його функціонування, а також під час сприяння подальшого досягнення його цілей і розв'язання задач, що перед ним поставлені. У зв'язку з цим, встановлення напрямів удосконалення адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини – в подальшому повинно значно сприяти тому, щоб проводити ефективну реалізацію ювенальної політики в нашій країні та в цілому покращити положення дітей, яке і без того, наразі має досить «пригнічене» становище.

Беручи до уваги отримані напрацювання в ході дослідження, нами було прослідковано системну проблему, яка стосується ефективності забезпечення прав, свобод та інтересів дитини, що свідчить про наявність прив'язаних до неї різнобічних аспектів соціального, політичного, юридичного та психологічного характеру. Коли мова йде про потребу розширювати змістовне наповнення прав і свобод дитини, а також засобів їх ефективного забезпечення, то тут доцільно вказати на позицію фахівця Н.М. Оніщенка, який наголошував, що «зазначена сфера суспільного життя тісно пов'язана із такими напрямками державного управління, як демографічна політика; політика у сфері сім'ї та молоді; освітня політика; правоохоронна політика тощо» [72, с. 15]. Виходячи з цієї позиції, потрібно чітко бачити усі інші сфери нормативно-правового регулювання, які мають відношення до прав та свобод дитини.

У контексті наведеного вище, необхідно зазначити, що проблемні аспекти в частині забезпечення прав і свобод дитини потребують належного підходу та тісної співпраці суб'єктів у цьому напрямі. Вважаємо, що успіх та швидкість процесу адміністративно-правового врегулювання відносин в розглядуваній нами сфері наряду залежить від комплексу чинників, які вбачається за можливе розцінювати як передумови даного регулювання, серед яких, на наш погляд, є наступні: 1) відношення суспільства та держави до проблемних питань в частині забезпечення прав і свобод дитини, в тому числі, готовність їх активної взаємодії, аби вирішувати їх; 2) положення чинного законодавства за галуззю прав дитини, а також діяльність правоохоронних органів (практика їх застосування); 3) змога самого суб'єкта, який підпадає під регулювання (мова за НП України) належним чином реагувати на існуючі виклики сьогодення і змінюватися згідно до поставлених задач регулювання цієї сфери.

На підставі наведеного, пропонуємо перейти до встановлення конкретних напрямів удосконалення адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини та проаналізувати їх ґрунтовніше.

1. Затвердження оновленого (сучасного) формату сприйняття, за яким суспільство та держава по-новому сприйматимуть права і свободи дитини, а також визнання їх встановлення як складової частини державної політики.

Зазначимо, що ще експертами, які займаються дослідженням прав людини загалом та дітей, зокрема, відмічалось, що ситуація з правами дитини за останній час аж ніяк не покращена, а навпаки, тільки погіршується [73]. Додамо від себе, що навіть сьогодні у 2020 році ситуація є несприятливою, а питання прав дитини до сих пір не являється пріоритетом державної політики. Тож, слід зробити акцент на загальні фактори, які, на наш погляд, негативно впливають на процес

сприйняття прав і свобод дитини як суспільством, так і державою, а саме: 1) нестабільність економічної та політичної ситуації; 2) збройний конфлікт на Сході країни; 3) декларативний характер ювенальної законодавчої бази, а також відсутність механізмів правового та фінансового спрямування, які б могли її реалізувати; 4) превалювання за діяльністю державних інституцій з прав людини підходів, за якими дитина осмислюється не як суб'єкт, а як об'єкт правовідносин; 5) ускладнений доступ дітей до правосуддя; 6) недосконала система попередження домашнього насильства над дитиною тощо.

Провідна ж проблема універсального «відтінку» – це розпорошеність функцій серед органів та установ у справах дітей, а також відсутність конкретних алгоритмів, за рахунок яких вони мають взаємодіяти між собою.

Отже, щоб сформувати адекватний сучасним реаліям формат сприйняття, за яким суспільство і держава «по-новому» сприйматимуть права і свободи дитини, вважаємо, що це можливо, якщо:

– досягти мирної обстановки та злагоди в суспільстві, відновивши територіальну цілісність нашої країни та загалом припинивши збройний конфлікт на Сході України. Ніхто не буде заперечувати, що окреслені складові – це обов'язкові умови, які необхідні, аби створити передбачену Конвенцією про права дитини атмосферу, в якій царює щастя, любов і розуміння, що є потрібним для максимального і гармонічного розвитку дитини. На нашу думку, першочергово у контексті наведеного, аби досягти цього – потрібно підвищувати дієвість роботи органів державної влади та установ в частині ліквідації несприятливих наслідків збройного конфлікту та покращувати соціальний захист дітей, постраждалих від наслідків ведення воєнних дій;

– зміцнити загальне концептуальне направлення ЮП за частиною її взаємозв'язку з правовою політикою та ідеологічними поглядами

держави. В даному аспекті потрібно: 1) розробити науково обґрунтовані критерії оцінювання діяльності органів державної влади за сферою забезпечення прав і свобод дитини; 2) переглянути загальні підходи державної політики в частині дотримання гарантій прав дитини; 3) відмовитися від практики, в основі якої дитина визнається тільки як бенефіціар власних прав і свобод, але не суб'єктом, якому притаманне реальне володіння правоздатністю за окресленою сферою;

– адаптувати принцип спеціалізації органів влади за сферою прав дитини, насамперед, через відокремлення у їх структурі підрозділів спеціалізованого типу та наділити їх відповідними повноваженнями. Персоналом даних підрозділів обов'язково має здійснюватись проходження додаткової професійної підготовки, після якої, окрім фахових навичок, можливо оволодіти спеціальною професійною компетенцією за галузями педагогіки та дитячої психології. Враховуючи наведене, зазначимо, що формування служби ЮП, без перебільшення, можна назвати одним із перших позитивних кроків на шляху створення ефективного механізму, який би забезпечував в повному обсязі права і свободи дитини. Проте, аби ця служба ефективно функціонувала, потрібно покращувати існуючий стан нормативно-правового регулювання в частині її організації та діяльності [74, с. 75];

– розробляти та реалізовувати масові програми в частині поширення інформації стосовно прав дитини та механізмів їх захисту серед різноманітних категорій населення. Тут, вважаємо, доцільно запровадити (як і в багатьох провідних країнах) навчальні плани у закладах освіти різних рівнів, які націлені на роз'яснення прав дитини. Також вбачається за необхідне, щоб на рівні закону було створено спеціальний інформаційний центр з питань щодо захисту прав дитини та в подальшому адаптувати його у навчальні заклади.

2. Реалізація кардинально нових підходів правового спрямування, аби виконувати задачі щодо забезпечення прав і свобод дитини як державою, так і відповідними органами (їх посадовими особами).

Даний напрям передбачає удосконалення чинного наразі та розробку і прийняття оновленого законодавства в розглядуваній нами сфері, а також практики його застосування органами влади, підрозділами і службами НП України. На нашу думку, конкретні дії, які мають сприяти наведеному, повинні полягати у:

– активізації роботи, яка направлена на те, щоб привести вітчизняне законодавство за сферою прав дитини у відповідність до сучасних норм міжнародного права. Перш за все, потрібно уніфікувати вітчизняні нормативні акти на предмет відображення у них єдиного для всіх нормативних актів терміну «дитина», а не наявних інших термінів як-от (неповнолітній, малолітній, підліток), тому що подібна термінологічна неточність викликає певні колізії за нормативними приписами, тим самим характеризує недосконалість законодавства;

– розробці та прийнятті в найближчому майбутньому єдиного кодифікованого акту про права дитини, адже сьогодні таким являється Закон України «Про охорону дитинства» [7], положення якого наразі в багатьох векторах не відповідають сучасним міжнародним стандартам в окресленій сфері. Відтак, оновлений законодавчий акт має закласти фундамент для подальшого процесу удосконалення усієї законодавчої бази за сферою прав і свобод дитини через внесення відповідних змін та доповнень до інших підзаконних нормативно-правових актів;

– створенні та розповсюдженні стандартів безпеки і добробуту дитини, їх захисту від економічної та сексуальної експлуатації, а також жорстокого поводження, яким принижується гідність дитини.

3. Удосконалення чинної законодавчої бази України в частині функціонування НП України в цілому, та за сферою забезпечення прав і свобод дитини, зокрема.

За цим напрямом необхідно відразу зауважити, що Закон України «Про Національну поліцію» [32] та інші нормативно-правові акти – заклали фундамент організаційно-правових засад діяльності НП України за сферою забезпечення прав і свобод дитини. Однак, щоб ефективно здійснювати НП України покладені на неї задачі у цій сфері, а також виконувати покладені на неї повноваження – замало тільки прописати їх за нормативним документом. Потрібно ще запровадити відповідні доповнюючі механізми, які гарантуватимуть налагоджену та дієву роботу служб і підрозділів НП України, через відповідне задоволення її матеріально-технічними, фінансовими, інформаційними та кадровими потребами. Отже, змістовне наповнення оновленого законодавства та змін до вже існуючих нормативно-правових актів підзаконного характеру повинно охоплювати практичні аспекти в діяльності НП України, а також врегулювати належним чином організаційні, цільові та компетенційні аспекти її діяльності за сферою забезпечення прав і свобод дитини.

Беручи до уваги наведене, першочерговою задачею, на нашу думку, має бути розробка та введення в законну силу Положення про Управління ЮП, а також внесення змін до «Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» [36], змістовне наповнення яких обов'язково б охоплювало основоположні елементи адміністративно-правового статусу служби ЮП, зокрема: 1) містило б норми стосовно цілей, засад, а також мети діяльності служби ЮП; 2) її структуру та організаційне підпорядкування; 3) спеціальні процедури, форми і методи діяльності; 4) задачі, функції, права та обов'язки, а також відповідальність її посадових осіб.

Якщо вести мову за відомчу нормотворчість, то, на наш погляд, вона повинна бути націлена на: а) реалізацію прозорих та зрозумілих алгоритмів дій служб і підрозділів НП України (посадових осіб)

стосовно вирішення завдань за сферою забезпечення прав і свобод дитини; б) встановлення змісту та фіксація прав і обов'язків працівників поліції за окресленою сферою; в) реалізація механізмів взаємодії служби ЮП з іншими службами та підрозділами НП України, в тому числі органами держави та місцевого самоврядування, ціль яких – виконувати покладені на них задачі у цій сфері.

4. Подальше удосконалення засад організаційно-правового характеру, що пов'язані з діяльністю служби ЮП як спеціально структурного органу НП України за сферою забезпечення прав і свобод дитини.

Заключний напрям удосконалення можна пов'язати з наступними моментами, які необхідно модернізувати:

– розширювати функції та збільшувати обсяг повноважень служби ЮП, надавши їй статус підрозділу НП України, передбачаючи спеціальну компетенцію за сферою прав дитини (підрозділ спеціальної поліції) та, відповідно, розширити статус Управління ЮП, зробивши його окремим департаментом НП України;

– встановити штатну чисельність працівників підрозділів ЮП згідно до прийнятих за більшою частиною зарубіжних країн норм (в яких розрахунок виходить з 1 працівника на 2 тис. дітей);

– розробити та удосконалити нові кадрові стандарти для підрозділів ЮП, насамперед, шляхом додержання передбачених кваліфікаційних вимог до працівників щодо професійних знань за сферою юриспруденції, дитячої психології, тощо; володіння законодавчою базою; володіння морально-етичними якостями; уміння здійснювати аналіз ситуації, перебуваючи у середовищі дитини; уміння взаємодіяти з іншими суб'єктами, які теж забезпечують права і свободи дитини;

– оптимізувати програми в частині підготовки спеціалістів для підрозділів ЮП;

– активізувати участь співробітників Управління ЮП в частині підготовки програм місцевого, регіонального та державного спрямування щодо корекції та попередження правопорушень за середовищем дитини;

– впроваджувати ефективні методи діагностики дитини, яка перебуває у конфлікті з законом, внаслідок запровадження яких буде можливо обирати прийнятні профілактичні заходи та встановлювати їх тривалість;

– запровадити до практичної діяльності працівників превентивної діяльності НП України статистичну звітність стосовно здійснення профілактичних заходів за середовищем дитини, опираючись на поетапність трьох рівнів: 1) первинний – налагоджується соціальна взаємодія із дитиною (її середовищем); 2) вторинний – стосується взаємодії з дітьми, які схильні до правопорушень та неприйнятної поведінки; 3) третинний – стосується взаємодії з дітьми, які «конфліктують» з законом [75, с. 120-121].

Отже, роблячи висновок з викладеного, зазначимо, що нами було визначено ключові напрями удосконалення адміністративно-правового статусу НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, які відмічаються певними проблемними аспектами, виявлення яких сприяло формулюванню конкретних пропозицій та рекомендацій щодо покращення основних моментів в окресленій сфері.

Вважаємо, що подальша оптимізація НП України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини має здійснюватися саме через прийняття нових та шляхом удосконалення існуючих законодавчих актів, однак, не потрібно забувати про реалізацію належних механізмів в цьому питанні, щоб зміни могли працювати на практиці, а не бути прописаними тільки на «папері».

ВИСНОВКИ

У ході дослідження, врахувавши теоретичні напрацювання та чинне законодавство було з'ясовано правовий статус Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, а також виокремлено можливі проблемні аспекти та надано дієві рекомендації і пропозиції в частині удосконалення його статусу. Реалізована мета і поставлені задачі дали можливість зробити наступні висновки:

1. Виявлено, що поняття «дитина» є загальнозживаною категорією, яка розповсюджена за правничою термінологією. Однак, адміністративно-правова наука досі немає конкретизованої відповіді на питання: «Хто така дитина?», оскільки за різними нормативними актами дана дефініція має різноманітне змістовне наповнення. В контексті наведеного було здійснено відповідний аналіз та сформульовано власне розуміння щодо поняття «дитина», під якою слід розуміти людську істоту віком від народження до моменту, коли припиняється неповноліття (18 років), якій потребується особливий захист та піклування і яка володіє переважною більшістю прав і свобод людини і громадянина (окрім повної цивільної дієздатності).

З'ясовано, що під правовим статусом дитини можна розуміти юридично закріплене положення дитини, яким враховуються її особливості як суб'єкта правовідносин та проявляються через комплекс прав, свобод, інтересів, обов'язків та відповідальності (деталізовано було звернено увагу на права, свободи та інтереси, які були найбільш цікавими для розгляду).

На наш погляд, одним із дуже важливих кроків для законодавця має бути закріплення на законодавчому рівні таких понять як «права дитини», «свободи дитини», «інтереси дитини» з прив'язкою до

правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свобод дитини.

2. З'ясовано, що під забезпеченням прав і свобод дитини доцільно розуміти здійснюваний державою за рахунок комплексу правових норм та засобів – процес і стан, за яким упорядковуються суспільні відносини стосовно юридичного закріплення, реалізації, охорони, захисту, а також відновлення прав і свобод дитини.

Змістом забезпечення прав і свобод дитини є структурний аспект, який має такі складові рівні як інституційний, нормативний, організаційний та ресурсний, сталий зв'язок яких в процесі їх функціонування зумовлює реалізацію правового механізму забезпечення прав і свобод дитини, під яким слід розуміти систему взаємодіючих складових, які формують дієві юридичні можливості для кожної дитини, яка може прямо чи опосередковано здійснювати та реалізовувати власні права, свободи та інтереси. Результатом функціонування цього механізму є правовий режим, за допомогою якого відбувається захист дитини.

Враховуючи те, що ключовим суб'єктом, який забезпечує права і свободи дитини є Національна поліція України, а тому, було встановлено його взаємозв'язок через адміністративне спрямування.

Під адміністративно-правовим забезпеченням прав і свобод дитини Національною поліцією України можна вважати здійснюваний її підрозділами та службами за рахунок спеціального механізму та в рамках встановленої компетенції вплив на суспільні відносини з ціллю – захищати, охороняти та відновлювати права і свободи дитини, а також проводити профілактику, аби припиняти їх порушення.

В свою чергу, відмічено, що під механізмом адміністративно-правового забезпечення прав і свобод дитини Національної поліції України можна вважати структурно взаємопов'язаний комплекс засобів правового та організаційного характеру, які застосовують підрозділи та

служби Національної поліції України під час реалізації встановлених за ними повноважень в межах зазначеної сфери, спрямування яких – регулювати правові відносини, об’єктом яких є права, свободи та інтереси дитини.

3. Під адміністративно-правовим статусом Національної поліції України як суб’єкта, що забезпечує права і свободи дитини можна вважати законодавчо врегульовану систему цільових, організаційних та компетенційних елементів, які встановлюють її правове положення в адміністративних правових відносинах, що мають місце під час її діяльності за окресленою сферою.

З’ясовано, що основними елементами адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб’єкта, що забезпечує права і свободи дитини слід вважати такі: 1) мета, принципи її діяльності; 2) права, обов’язки та відповідальність посадових осіб Національної поліції України. Наведені елементи тільки частково відображаються за статтями чинних нормативних актів.

Беззаперечним фактом є те, що чинним законодавством України наразі фрагментарно та не в повній мірі закріплюється адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб’єкта, що забезпечує права і свободи дитини, а відтак, його оптимізація, на наш погляд, в подальшому майбутньому повинна передбачати таке:

1) запровадження чітко встановлених задач і функцій Національної поліції України, її служб і підрозділів в розглядуваній сфері;

2) реалізацію алгоритмів дій кожного структурного органу стосовно виконання задач, які перед ними ставляться в розглядуваній сфері;

3) визначення конкретної компетенції за кожною посадовою особою в питаннях, що стосуються забезпечення прав і свобод дитини;

4) реалізацію чітко встановлених адміністративних процедур, за якими поліцейські будуть виконувати свої права і обов'язки в розглядуваній сфері.

4. Виявлено, що з-поміж Національної поліції України як центрального суб'єкта, що забезпечує права і свобод дитини, до його складу входять ще відповідні служби та підрозділи, які наділяються спеціально визначеною компетенцією в розглядуваній сфері, або для яких забезпечувати права і свободи дитини – це частина їх повноважень. Серед таких було виокремлено наступні структурні органи:

1) Управління ювенальної превенції Департаменту превентивної діяльності НП України, відділи (сектори) ювенальної превенції за відокремленими (територіальними) підрозділами НП України;

2) поліція превентивної діяльності;

3) дільничні офіцери поліції;

4) патрульна поліція.

Здійснивши змістовний аналіз адміністративно-правового статусу кожного з окреслених органів, було з'ясовано їх ключові повноваження за сферою забезпечення прав і свобод дитини, які в переважній більшості розкриваються через різноманітні складові (мета, задачі, функції, права та обов'язки, напрями їх діяльності).

5. Під формою діяльності Національної поліції України за сферою забезпечення прав і свобод дитини можна осмислювати об'єктивований зовнішній вираз сутності конкретних дій, які пов'язані з формуванням умов оптимального змісту, аби реалізовувати права, свободи та інтереси дитини, а також який спрямовується на те, щоб усувати негативні фактори, через які затрудняється їх реалізація.

Серед основних форм діяльності Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини було розглянуто наступні: 1) охорона та захист прав і свобод дитини; 2) сприяння в

частині охорони та захисту прав і свобод дитини; 3) превентивна діяльність.

З'ясовано, що окрім наведених форм, правоохоронна діяльність Національної поліції України у середовищі дитини передбачає ще і методи, за якими вона здійснюється, які в свою чергу, демонструють різноманітні аспекти її практичної правоохоронної діяльності, а також надають осмислення того, як вона діє, які засоби та яким чином вони використовуються, аби досягти поставлену ціль.

За сферою забезпечення прав і свобод дитини Національна поліція України у своїй діяльності використовує загальні методи (переконання, заохочення, примус), а також спеціальні, серед яких нами було висвітлено поліцейське піклування та поліцейську допомогу. Відмічено, що ключовим методом вважається переконання під яким можна трактувати – комплекс здійснюваних заходів виховного, роз'яснювального і заохочувального спрямування з ціллю – сформувати у дитини, її середовища законослухняної поведінки, дисципліну, а також осмислення того, що потрібно чітко виконувати правові приписи. В свою чергу, виключним методом закріплено примус – застосування працівниками поліції передбачених законом заходів впливу щодо правопорушників з ціллю – охороняти суспільні відносини у сфері забезпечення прав і свобод дитини.

6. Поверхнево розглянувши адміністративно-правовий статус поліції та інших спеціалізованих органів і установ у справах дітей в таких країнах як США, Франція, Німеччина, Великобританія, Польща, було встановлено характерні особливості, які притаманні їм в процесі здійснення їх діяльності в окресленій сфері, а саме:

1) адміністративно-юрисдикційні повноваження у сфері забезпечення прав і свобод дитини можуть закріплюватися як за поліцією, так і за цивільною адміністрацією;

2) діяльність спрямовується в більшій мірі на молодіжну злочинність, а також на допомогу дітям, які «конфліктують» з законом;

3) посилена увага на повноваження поліції саме в частині протидії домашнього насильства проти дитини.

Обґрунтовано, що міжнародний досвід, який може послугувати в частині удосконалення Національної поліції України у розглядуваній сфері є мінімальним. Чому ж так? Вважаємо, що якщо просто механічно запозичувати позитивний досвід тієї чи іншої країни – це може завдати більше шкоди, аніж користі. Не можна просто брати і переносити до національного рівня правові норми з правових систем інших країн, не здійснюючи, при цьому, належної їх адаптації, мається на увазі, врахування вітчизняних традицій, культури, ментальності, тощо.

Між тим, відмічаючи вагомість і користь сприятливого міжнародного досвіду, на нашу думку, з метою удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, необхідно враховувати наступні напрями, які можливо запровадити на національному рівні:

1) реалізувати відповідний механізм взаємодії поліції з недержавними органами і установами у справах дітей. Прикладом може послугувати французький досвід щодо організації і здійснення конкретних заходів щодо дитини, тобто залучати працівників поліції та інших спеціалістів (психологів, психіатрів, педагогів), щоб ті, співпрацюючи, збирали необхідну інформацію про сім'ю дитини, про її успішність у навчальному закладі, про ставлення до дитини у сім'ї та створювали на цій основі психологічну характеристику дитини, яка дає можливість прийняти правильне рішення у виборі заходів, які в подальшому будуть застосовуватися відносно дитини;

2) розробити та реалізовувати широкомасштабні довгострокові програми, направлені на те, щоб корегувати та здійснювати превенцію правопорушень у середовищі дитини. За цим напрямом досить цікавим є

досвід США, в якій запроваджуються подібні програми та мають різноманітний зміст: а) розвивають шкільні колективи з ціллю – знижувати рівень правопорушень; б) роз'яснюють та доводять до дітей належні норми поведінки; в) впроваджують загальношкільні ініціативи проти насильства; вживання психотропних і наркотичних речовин; г) дають можливість оволодівати соціальними навичками поведінки у суспільства (управляти стресом, тримати самоконтроль, підвищувати емоційний інтелект, тощо);

3) запроваджувати оновлені (сучасні) форми і методи роботи за сферою протидії поліції домашнього насильства проти дитини. В цьому напрямі корисним буде досвід Німеччини, в якій існує чіткий алгоритм дій, що дозволяє оперативно реагувати на випадки насильства поліцією, щоб в майбутньому уникати його повторення. Не менш цікавим запозиченням може бути досвід Польщі у цьому напрямі, який полягає у тому, що поліція та соціальні служби здійснюють конкретні дії оперативного спрямування щодо особи «агресора»;

4) реалізовувати комплексні програми навчання, підготовки (перепідготовки), а також ті, що підвищують рівень кваліфікації працівників підрозділів ювенальної превенції. Подібний напрям існує в усіх розвинених країнах, тож тут, доцільно просто здійснювати подібне систематично та професійно, щоб на виході був позитивний ефект у вигляді дієвого виконання своїх повноважень в частині належного забезпечення прав і свобод дитини.

7. Визначено ключові напрями удосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини, які відмічаються певними проблемними аспектами, виявлення яких сприяло формулюванню конкретних пропозицій та рекомендацій щодо покращення основних моментів в окресленій сфері. Тож, такими напрямиами є:

1) затвердження оновленого (сучасного) формату сприйняття, за яким суспільство та держава по-новому сприйматимуть права і свободи дитини, а також визнання їх встановлення як складової частини державної політики;

2) реалізація кардинально нових підходів правового спрямування, аби виконувати задачі щодо забезпечення прав і свобод дитини як державою, так і відповідними органами (їх посадовими особами);

3) удосконалення чинної законодавчої бази України в частині функціонування НП України в цілому, та за сферою забезпечення прав і свобод дитини, зокрема;

4) подальше удосконалення засад організаційно-правового характеру, що пов'язані з діяльністю служби ЮП як спеціально структурного органу НП України за сферою забезпечення прав і свобод дитини.

Враховуючи наведені напрями, вважаємо, що подальша оптимізація Національної поліції України як суб'єкта, що забезпечує права і свободи дитини має здійснюватися саме через прийняття нових та шляхом удосконалення існуючих законодавчих актів, однак, не потрібно забувати про реалізацію належних механізмів в цьому питанні, щоб зміни могли працювати на практиці, а не бути прописаними тільки на «папері».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євко В.Ю. Співвідношення поняття «дитина» за цивільним та сімейним правом України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. № 3 (25). С. 253–254.
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96 – ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / уклад.: О.В. Безпалько та ін.; ред. А.Й. Капська та ін. Київ, 2000. 260 с.
4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 01.11.2020).
5. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011#Text (дата звернення: 01.11.2020).
6. Рекомендація щодо допомог по інвалідності, по старості та в зв'язку з втратою годувальника № 131 Міжнародної організації праці від 29 червня 1967 року № 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_070#Text (дата звернення: 01.11.2020).
7. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.
8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2001 року № 435-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40(44). Ст. 356.

9. Шульц О.А. Права дитини як категорія сучасного права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 91–96.
10. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс): підручник для студентів вузів. Харків: Еспада, 2006. 776 с.
11. Котюк В.О. Теорія права: курс лекцій / навч. посібник для юрид. фак. вузів. Київ: Вентурі, 1996. 208 с.
12. Кудрявцева О.М. Конституційно-правові основи захисту прав дитини в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2014. 20 с.
13. Пустовіт Ж.М. Права дитини. Юридична енциклопедія. НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького / ред. Ю.М. Шемшученко. Київ: Вид. «Українська енциклопедія», 1998. Т. 4: Н-П. 708 с.
14. Опольська Н.М. Правове забезпечення прав і свобод дитини в Україні: загальнотеоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2010. 22 с.
15. Корж-Ікаєва Т.Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 19 с.
16. Дакал А. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 3. С. 59–65.
17. Венедіктова В.І. Ознаки охоронюваного законом інтересу у цивільному праві. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 45–50.
18. Вінник О.М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2004. 131 с.
19. Гольшева Л.Ю. Российское ювенальное право: монографія. Ставрополь: Пресса, 2004. 182 с.

20. Витрук Н.В. Система прав личности. *Права личности в социалистическом обществе*. Москва, 1981. С. 108–109.

21. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21(22). Ст. 135.

22. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 року № 230-р / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2017. № 230-р.

23. Домбровська О.В. Конституційне право на життя людини і громадянина та забезпечення його реалізації органами внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2005. 19 с.

24. Опацький Р.М. Ювенальна політика: поняття та зміст. *Право і суспільство*. 2012. № 1. С. 37–40.

25. Дручек О.М. Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав, свобод та інтересів дитини: ознаки, поняття, сутність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013 р. Серія «Право», випуск 21. Ч.ІІ Том 2. Ужгород, 2013. С. 160–166.

26. Зеленський С.М. Перспективи створення системи ювенальної юстиції в подоланні проблемних питань у провадженнях по кримінальних справах дітей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 4. С. 19–21.

27. Михайлова І.М. Ювенальна юстиція в системі запобігання злочинам неповнолітніх: дисерт. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 200 с.

28. Крестовська Н.М. Забезпечення прав дитини в контексті розвитку ювенальної юстиції в Україні. *Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності органів внутрішніх справ за сучасних*

умов: матеріали міжн. наук.- практ конф. (м. Київ, 4 грудня 2009 року). Київ: ДНДІ МВС України, 2009. Харків: Права людини, 2009. С. 45–50.

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми: Закон України від 26 січня 2016 року № 936-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 10. Ст. 99.

30. Волинка К.Г. Проблеми становлення єдиного механізму забезпечення прав і свобод особи. *Вісник Запорізького юридичного інституту: наук.- практ. збірн. Запоріжжя*, 2000. № 3 (12). С. 38–48.

31. Радзієвська В.В. Щодо правового визначення поняття «механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина». *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 3. С. 149–152.

32. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40(41). Ст. 379.

33. Коропатов О.М. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини. Основні напрямки розвитку системи публічного адміністрування: колективна монографія. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2018. 144 с.

34. Про національну безпеку: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.

35. Бельский К.С. Полицейское право: лекционный курс / под ред. А.В. Куракина. Москва: Изд. «Дело и Сервис», 2004. 816 с.

36. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 грудня 2017 року № 1044 / Міністерство внутрішніх справ України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2017. № 1044.

37. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2015. № 877.

38. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ: загальна частина: підручник / за ред. В.В. Коваленка, Ю.І. Римаренка, В.І. Олефіра. Вид. 2-ге. Київ: Директ Лайн, 2012. 816 с.

39. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / України, Харків, нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка ; О.І. Безпалова, К.Ю. Мельник, О.О. Юхно та ін.; передм. В.В. Сокурєнка. Харків. 2016. 408 с.

40. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 липня 2017 року № 650 / Міністерство внутрішніх справ України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2017. № 650.

41. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 7 грудня 1984 року № 2755-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.

42. В Україні патрульна поліція отримала нові функції. Щоденна всеукраїнська газета «День» від 15 вересня 2017 р. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/150917-v-ukrayini-patrualna-policiya-otrymalanovi-funkcii> (дата звернення: 01.11.2020).

43. Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнських змагань загонів юних інспекторів руху та гри команд Клубу веселих та найкмітливіших юних інспекторів руху: Спільний Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства соціальної політики України від 23 травня 2016 року № 409/552/547 / Верховна Рада України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2016. № 409/552/547.

44. Про апробацію експериментальної моделі співпраці навчальних закладів і поліції «Шкільний офіцер поліції»: лист Міністерства освіти і науки України від 27.05.2016 р. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/ru/193-qqq-16-m9-05-09-2016-chim-zaymatimetsya-shklniy-oftser-polts> (дата звернення: 01.11.2020).

45. Ярмакі Х П., Коропатов О.М. Організаційно-правові питання взаємодії дільничного інспектора міліції з іншими службами міліції та громадськістю. Одеса: Одеськ. державн. універс. внутріш. справ, 2008. 214 с.

46. Кочемировська О.Г. Правоохоронна діяльність Національної поліції щодо забезпечення прав і свобод дитини: основні форми та методи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Серія «Юридичні науки». Випуск 5. Том 2. С. 7–12.

47. Філіпенко Є.П. Поняття та види публічно-сервісної діяльності Національної поліції України. *Право і Безпека*. 2016. № 4. С. 90–94.

48. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 6. Ст. 35.

49. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17 березня 2011 року № 3160-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 380.

50. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

51. Лесько Н.В. Профілактика правопорушень серед дітей органами внутрішніх справ України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 2. С. 235–237.

52. Хомишин І.Ю. Методи правоохоронної діяльності громадських формувань органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник*

Львівського державного університету внутрішніх справ. Львів, 2008. Вип. 3. С. 200–209.

53. Адміністративне право України: підручник: у 2-х т. / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дяченко та ін. За ред. Ю.П. Битяка. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.

54. Головкін Є.В. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема. *Проблеми законності.* 2016. Вип. 133. С. 204–217.

55. Негодченко О.В. Методи діяльності підрозділів громадської безпеки щодо забезпечення прав і свобод людини. *Актуальні питання правоохоронної діяльності.* 2010. № 5. С. 11–15.

56. Ляшук Р.М. Методи переконання та примусу в адміністративній діяльності правоохоронних органів. *Порівняльно-аналітичне право.* 2016. № 3. С. 148–150.

57. Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 3 липня 2017 року № 560 / Міністерство внутрішніх справ України. *Офіційний вісник Верховної Ради України.* 2017. № 560.

58. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків, Вид-во Націон. універс. внутр. справ, 2002. 345 с.

59. Дручек О.М. Примус як метод адміністративної діяльності поліції у сфері забезпечення прав дитини. *Правоохоронна діяльність: теорія, практика, навчання: збірн. наук. матеріалів круглого столу* (м. Київ, 24 квітня 2016 р.). Київ: Національн. академ. внутр. справ, 2016. С. 24–26.

60. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 08.05.1979 р. № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію». URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text (дата звернення: 01.11.2020).

61. Швець І.В. До характеристики процесу становлення і розвитку міжнародної систем захисту прав дитини. *Роль та місце ОБС у розбудові демократичної правової держави: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 26 квітня 2013 р.). Одеса: Одеськ. державн. універс. внутрішн. справ, 2013. С. 100–107.

62. Савченко А.В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 36 с.

63. Лесько Н.В. Система органів державної влади, що здійснюють профілактику правопорушень серед дітей: досвід зарубіжних країн. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2016. № 845. С. 107–112.

64. Сучасні стратегії міліції щодо профілактики правопорушень серед неповнолітніх: навч. посіб. / Л.І. Мороз, Р.Г. Коваль та ін.; за ред. Л.І. Мороз. Київ: Ви-д-во ПАЛИВОДА А.В., 2016. 220 с.

65. Калаянов Д.П. Правове регулювання діяльності поліції в країнах Європи. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2015. № 1. С. 34–39.

66. Романюк В.В. Європейський вплив на становлення ювенальної юстиції в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2017. № 3 (78). С. 88–96.

67. Karl-Heinz Ruder, Steffen Schmitt. *Polizeirecht Baden-Wurtemberg.* Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2005, s. 450.

68. Білас А.І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження: дис. ...канд. юрид наук: 12.00.01. Київ, 2016. 227 с.

69. Заросило В.О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності поліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та Франції): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 250 с.

70. Мазніченко Д.О. Аналіз досвіду адміністративної діяльності поліції ряду країн-членів Європейського Союзу у сфері захисту дітей від насильства та умови використання його в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: юридичні науки. 2014. Вип. 2. Том 3. С. 122–126.

71. Мірошніченко В.І. Окремі проблеми становлення ювенального права в Україні. *Університетські наукові записки*. 2013. №3(47). С. 20–33.

72. Оніщенко Н.М. Права і свободи дитини: вступ до проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 13–17.

73. Ясеновська М., Бондаренко А. Права дитини в Україні: матеріали до щорічної доповіді правозахисних організацій «Права людини в Україні 2016 р.». URL: <https://helsinki.org.ua/prava-dytyny-m-yasenovska-a-bondarenko/> (дата звернення: 01.11.2020).

74. Михайлова І.Л. До питання про напрями та шляхи удосконалення забезпечення прав дитини правоохоронними органами України. *Розвиток правової системи України в умовах сьогодення: матеріалів міжнародн. наук.- практ. конф. (м. Харків, 8 травня 2015 р.)*. Харків: Східноукр. наук. юридична організація, 2015. С. 73–76.

75. Семерак О.С., Семерак І.О. Ювенальна юстиція: проблеми впровадження та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 44. Том 2. С. 119–122.